



ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

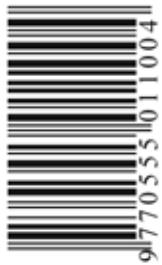
www.pravoslavlje.rs

Спасовдан – слава града Београда



Број 1062 Цена 90 динара 2,5 КМ 15.јун 2011. Излази 1. и 15. у месецу

ISSN 0555-0114



9 770 555 0 11004



Слава престоног Града Београда

Спасовдан је у Београду свечано обележен и ове године. Света Архијерejsка Литургија, коју је на дан празника, 3. јуна служио Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј у Храму Светог Вазнесења Господњег, уз са-служивање Његовог Преосвештенства Епископа аустралијско-новозеландског Г. Иринеја и многобројног све-штенства, била је почетак радосног прослављања празника.

Литургији је присуствовао велики број верника увеличивши рукополо-жење јерођакона Давида у чин јеромонаха. Свечаности је присуствовао и Преосвећени Епископ хвостански Г. Атанасије, викар Његове Светости.

Црквена звона најавила су тради-ционалну Спасовданску литију коју је предводио Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј. У Литији су учес-твовали градоначелник Београда г. Драган Ђилас, председник Скупштине града г. Александар Антић, заменик председника скупштине града Зоран Алимпић, министар дијаспоре и вера г. Срђан Срећковић, велики број деце из београдских школа са вероучитељима, свештеницима, ђаконима из Архиепископије београдско-карло-вачке, припадници Полиције и Војске Републике Србије.

Домаћин славе ове године био је г. Дејан Васовић, градски архитекта.

На челу литије ношен је крст наме-њен Манастиру у изградњи на месту срушене Цркве Светих апостола Петра и Павла у Кућанцима и барјак Бе-ограда из 1938. године који је чуван у Вазнесењској цркви у време кад Град није обележавао славу.

Литија се задржала на Теразијама где је одржан молебан у присуству бројног верног народа. Молебан је та-кође служен испред Саборне цркве.

Као слава Града, Вазнесење Господ-ње је први пут слављено 1403. годи-не, када је деспот Стефан Лазаревић устолично Београд за престоницу. Градска слава није слављена од 1946, а обновљена је 1992. године.





Званични пријеми

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 30. маја 2011. године у Српској Патријаршији у Београду Његово Високопреосвећенство Митрополита великопреславског и Варне Г. Кирила у пратњи Његове Екзеленције Георгија Димитрова, амбасадора Републике Бугарске у Србији.

Сутрадан, 1. јуна Патријарх српски Иринеј примио је Њену Екзеленцију Ану Хрустановић, новопостављеног амбасадора Републике Србије у Италији.

Пријемима је присуствовао викар Његове Светости, Епископ хвостански Г. Атанасије.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј примио је 10. јуна, у Српској Патријаршији у Београду академика Сергеја Новикова, једног од највећих

математичара данашњице и добитника Филдсове медаље 1970. године.

Академик Новиков је између осталих члан следећих Академија наука: Руске, Српске, Папске, Италијанске, Европске и Националне академије САД. Родоначелник је велике научне школе у оквиру које ради и група и семинар Математички методи механике Математичког института САНУ. Професор је на Универзитетима Ломоносов и Мериленд и почасни доктор Универзитета у Атини и Тел Авиву. Добитник је Волфове награде 2005. године.

Истог дана Његова Светост се сусрео са најбољим ученицима школа из Херцеговине који гостују у београдској општини Вождовац. Ћаци са својим професорима и вероучитељима из Требиња, Гацка и других херцеговачких градова посетили су Патријаршијску капелу Светог Симеона Мироточивог и београдску Саборну цркву.

10. Симпозијум „Ниш – митрополис и царски град“

У петак 3. јуна 2011. године, у свечаној сали Универзитета у Нишу, Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј присуствовао је отварању десетог по реду научног скупа византиолога „Ниш и Византија“, на тему „Ниш – митрополис и царски град“.

Уводну беседу је, у име организационог одбора, произнео др Миша Ракочија. Затим је Патријарх српски Г. Иринеј благословио рад и учеснике скупа, пригодном поздравном беседом. После Патријарха Иринеја присутне су поздравили мр Милош Симоновић, градоначелник Ниша и др Мирољуб Гроздановић, ректор Универзитета у Нишу. Академик др Ренате Пилингер из Беча је свечано отворила десети по реду научни скуп византолога. После свечаног отварања др Јанис Варалис из Волоса представио је Зборник радова бр. 9, са рефератима са прошлогодишњег скупа. Затим су сви присутни одгледали научно-популарни филм „Хришћанска антика у Нишу“.

Духовске свечаности на Калемегдану



Овогодишње Духовске вечери, отворио је, беседећи, Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј. Свјатјејши је присутне подсетио на пуноћу и значај Празника Педесетнице. Поводом великог празника Духова, од деветог до четрнаестог јуна одржане су традиционалне Духовске свечаности на платоу испред Капеле Св. Петке на Калемегдану. У богатом духов-

ном и културно-уметничком програму учествовало је више архијереја, свештеника, професора, књижевника, драмских уметника, оперских певача, етно-группа, народних појаца и хорова. Свих шест дана током трајања ове манифестације велики број верника је долазио и уживао у инспиративним беседама и духовној и световној музici.



Патријарх Иринеј присуствовао Годишњој скупштини САНУ

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј присуствовао је 9. јуна Годишњој скупштини Српске академије наука и уметности. Скупу, који је отворио академик Никола Хајдин, председник САНУ, поред чланова ове највише националне научне и културне установе, присуствовали су г. Драган Ђилас, градоначелник Београда, ректори Универзитета у Београду и Крагујевцу, представници Министарства културе Р. Србије, градских власти, Крунског савета, Матице Српске, Привредне коморе Србије, као и научних, образовних и културних институција са којима Академија сарађује.



Молитвено сећање на Кнеза Михаила Обреновића

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је 10. јуна, поводом 143. годишњице смрти Кнеза Михаила Обреновића, паастос једном од најзначајнијих нововековних српских владара.

Помену у београдској Саборној цркви, где се налази гробно место Кнеза Михаила, присуствовали су представници Владе Србије, Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије, Министарства рада и социјалне политике, као и представници невладиних организација опредељених за неговање традиција ослободилачких ратова Србије.

ПРАВОСЛАВЉЕ 1062

2	24
Активности Патријарха	Вера као ходочашће
5	<i>Јован Блајојевић</i>
6	26
Ново потпуно издање Светог	Свети Ђорђе Кратовац
Писма на савременом српском	<i>Радован Пилијовић</i>
језику	
+ Е.А.Атанасије (Јевтић)	
8	28
Разговор са Епископом	Св. Григорије Палама и Срби
пожаревачко-браничевским	
проф. др Игњатијем	
Не треба да се бојимо дијалога	
Славица Лазић	
11	30
Беседа на Свету Педесетницу	Осам векова Милешеве
и првојејер-ставрофор др Владимира	- У знаку Руса -
Вукашиновић	Живорад Јанковић
14	32
„Дођи!“ (Отк 22,17)	Лице Месије (I)
Архимандрит Тихон (Ракићевић)	<i>гр Давор Цапљо</i>
16	36
Разговор са др Петром Јевремо-	Приватне библиотеке код Срба у
вићем, клиничким психологом	средњем веку
Трагати за недореченим	<i>проф. др Гордана Стакчић Симончић</i>
Славица Лазић	
20	39
Блиски сусрет треће врсте	Вести из прошлости
презванишер Вукашин Милићевић	
22	40
Браћа и сестре Исуса Христоса	Свет књиге
гр Предраг Драјашиновић	
	42
	Кроз хришћански свет
	44
	Из живота Цркве
	46
	Огласи



Излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Председник
Епископ бачки др Иринеј

Главни и одговорни уредник
Президент мр Александар Ђаковић

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крупникoviћ

Фотограф
бакон Драган С. Танасијевић

Чланови редакције
президент др Оливер Суботић,
Сања Лубардинић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и
август двоброј. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полуоднешта 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!

Годишња претплата за иностранство:
Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP; авионска:
90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:

Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS35145007110000024015
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

Телефони:

Редакција: +381 11 30-25-116

Маркетинг: +381 64 85-88-486

Претплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113

Факс: +381 11 3282 588

e-mail: pravoslavlje@spcrs.rs - редакција
preplata@spcrs.rs - претплата
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови и прилоги
објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Дизајн: Соба.рс

Штампа: „Политика“ А.Д.

ЦИП - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

Дистрибутор: „Polydor“ доо,
Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс. 032/717-322, 011/2461-138

271.222 (497.11)
ИССН 0555-0114 - Православље
ЦОБИСС.СР-ИД 16399106

Православље се штампа уз помоћ
Министарства вера и дијаспоре Републике Србије

Свето Писмо у издању Светог Архијерејског Синода

Ново потпуно издање Светог Писма на савременом српском језику

+ Еђ. Анастасије (Јевтић)



Уиздању Светог Архијерејског Синода наше Цркве изашло је недавно (крајем 2010, на 1458 страна) потпуно српско Свето Писмо Старог и Новог Завета – пуну Библија, која садржи све канонске и девтероканонске књиге Старог Завета, тј. свих 38 канонских и 11 девтероканонских књига (из ширег канона), и такође свих 27 канонских књига Новог Завета.

Ових 11 старозаветних девтероканонских, али такође богонадахнутих књига, сада се, заједно са првоканонских 38, појављују први пут у савременом српском преводу, као што су до сада биле заједно са осталим старозаветним књигама у грчкој и словенеској Библији. (Као додатак унета је сада и 4. Књига Макавејска, пошто се она налази при додата најстаријим грчким рукописима Св. Писма Старог Завета из 4-5. века).

За превод 38 књига Старог Завета узет је, засад, већ познати превод Ђуре Даничића, а осталих 11 књига,

из ширег библијског канона, преводи су Митрополита Црногорско-приморског г. Амфилохија (7 књига + превод

са грчког додатка у Књизи Пророка Данила) и долепотписанога (3+1 Макавејске). Напомињемо да се израз „шири канон“ овде користи за све оне богонадахнуте књиге Старог Завета, које су несумњиво биле у јеврејском канону старозаветне Синагоге, одакле су их хришћани и примили, тј. Апостоли = прва Црква, док је каснија рabinско-талмудска традиција ограничила јеврејски канон на само 22 књиге (бројане сажето, сходно 22 слова јеврејске азбуке; иначе бројане понаособ, има их 38 књига), које су касније протестанти примили као свој „канон“ књига Старог Завета, док су римокатолици прихватили шири канон (са мањом разликом у бројању). Напомињемо

да другоканонске књиге нису никакви „апокрифи“, како понекад неки из незнაња, или злонамерно, говоре и пишу.

Иначе, Синодска комисија за превод Светог Писма, после завршеног рада на преводу Новог Завета (који се, у међувремену, још „дорађује“), треба ускоро да настави свој рад, а поједини њени чланове раде већ и самостално (у нашем преводу са јеврејског /MT/ и грчког /LXX/ изашла је двостубачно Књига Постања, а ускоро следи и Књига Изласка; изашли су такође и Псалми са грчког /LXX/, а ради се превод са јеврејског /MT/, користећи већ изашли превод Псалама са јеврејског г. Предрага Самарџића, професора нашег Теолошког факултета у Либертивилу, САД).



„Нови Завет по преводу Вука Карадића, и Св. Архијерејског Синода, по исправкама и преводима /!/ Св. Владике Николаја, илустрован иконама и фрескама из српских манастира“ – „превод Ђакона Љубе“

Нестручност и неодговорност

За превод Новог Завета је у ово издање Библије узет већ познати превод Комисије Светог Синода, плод њеног дугогодишњег рада, како је то у поговору овог издања напоменуто већ Његова Светост Патријарх Српски Г. Иринеј, који даје кратак преглед садржаја и значаја свих богона遁их књига у овој по превасходству КЊИЗИ оба Божија *Завета*, Јахвеовог-Господњег *Савеза* са народом Својим и свецелим Родом људским кроз свештену историју човечанства, од Адама и Авраама до Христа Спаситеља и Светих Апостола, тј. кроз богочовечанску епопеју – *Пасху* = Прелазак Цркве као Сабора Народа Божијег, сабираног око Месије-Христа, од стварања света и човека до есхатолошког краја-бескраја у свечаном Сабору прворођених око Јединороднога у Царству Небеском.

За Православно, Апостолско-светотоачко схватање и благодатно-животно искуство: Свето Писмо као *Давар Јахве = Реч Господња*, неодвојиво је, за живљење и спасоносно познање, од Христа, Ипостасног Логоса = Речи Бога Живога и Истинитога, Оваплоћенога у Цркви и као Црква. Зато је толико значајно и ово Синодско издање потпуниг Светог Писма на народном језику. Наравно, издање је, по своме обimu, столно, док је Нови Завет издан више пута у цепном формату.

Да напоменемо овде, ради обавештења простом народу Православном: иако су Св. Синод и Сабор, преко надлежног Епископа, опоменули протођакона Љубомира Ранковића, из Шапца, да не издаје „своја издања“ и „своје преводе“ Светог Писма, чинећи то нестручно, и притом врло приземно трговачки рекламирајући та издања на само своме радију „Глас Цркве“, он је недавно објавио Нови Завет /2009, цепни формат/, са оваквим поднасловом: „Нови Завет по преводу Вука Карадића, и Св. Архијерејског Синода, по исправкама и преводима /!/ Св. Владике Николаја, илустрован иконама и фрескама из српских манастира“. Ко и мало зна и схвата шта то значи, лако ће закључити да је по среди провидан „маркетиншки“, реклами текст /за бољу продају/, јер такав „превод“ – тро слојни! – могао је само неодговоран и нестручен издавач да подметне наивним читаоцима /читај: купцима ове Свете Књиге/, просто напросто зато што је тако нешто неоствариво, и шарлатански неизбиљно. (Синодска комисија за превод је користила и Вука и Николаја, а мој слаби студен Ђакон Љуба овако је, као „супер комисија“, постао „коректор“ сва три превода, мада Св. Николај није никад урадио свој превод, него са јеромонахом Василијем Костићем само донекле исправљао Вука). Зато овај „превод“ треба пре сматрати за „превод Ђакона Љубе“, како га и зову људи који слушају Ђаконове дозлабо-

га нападне саморекламе на поменутом радију. Господин Ђакон је имао храбости да и нама у Херцеговину лично пошаље неколико примерака тог „свог превода“, зато се и осврћемо овде на овакав начин. За посебну је причу то што је, на унијатски начин, потписивао иконе и фреске из наших Светих Манастира, сасвим неприхватљиво, неправославно, несрпски: именујући Бога и Спаса нашег – „Име изнад сваког имена“ – негде Христос, а негде унијатски осакаћено као *Христ*! – Ђакон Љуба прави недопустиву грешку, и обману, и у свом луксузно-маркетиншком издању *Охридској Пролоја* Светог Владике Николаја /2009/ дајући датуме у Прологу „новостилским“ календаром, нпр. Божић: „7. јануар (25.XII)“; или Св. Василије и Нова Година: „14. јануар (1.I)“; Благовести: „7. април (25.IV)“, тј. тако да за Српску Цркву и њен верни Православни народ испада да је Божић првенствено „7. јануара“! – Нова Година и Св. Василије „14. јануара“! – Благовести „7. априла“! итд. Исто тако је дилетантски поступио и у *Азбучинику* на крају *Пролоја*. То је увреда и Цркви, и Српском народу, и пре свега Светом Владици Николају, на коме је Ђакон Љуба, нажалост не пастирски већ маркетиншки, итако стекао глас, не Цркве, већ сопствени! И остало што уз то иде.

*Недеља Св. Отаца Никејских, 2011,
Светојосавска Херцеговина*

Разговор са Епископом
пожаревачко-браничевским
проф. др Игнатијем

Не треба да се бојимо дијалога

Разговарала Славица Лазић



Епископ Игнatiјe спада у најистакнутије православне богослове и мислиоце Српске Православне Цркве данас. О томе сведоче његова објављена књига, збирка чланака *Сећање на будућност* и теолошка истраживања објављена у делу *Биће као есхатолошка заједница*. Са епископом Игнatiјem разговара-мо непосредно након завршетка Светог Архијерејског Сабора СПЦ.

Преосвећени Владико, можете ли, у најкраћем, резимирати најважније одлуке управо завршеног Сабора: постоје ли важна питања која су одложена зато што није постигнута сагласност о њима?

— Сабор, као највеће законодавно тело наше Православне Цркве, и ове године се бавио проблемима и унапређењем живота Цркве. Радили смо по одборима. После тога, предлози су излазили на пленум. У једној братској атмосфери, анализирали смо проблеме, нудили смо решења. Одлуке смо најчешће доносили једногласно, а у неким случајевима гласањем. Сабор је донео низ важних одлука, које су саопштене јавности путем званичног Саопштења. Најважније је то што су попуњене епархије, које су протеклих година биле упражњене, као и чињеница да су изabrани нови архијереји. Није било питања која би била одложена због непостигнуте сагласности. Наравно, ни овај Сабор, као ни претходни, није могао разматрати и решити сва питања која постоје у Цркви. Циљ заседања Сабора је да решава суштинска и тренутно горућа питања, која се појављују у животу Цркве. Тим

решењима, Сабор унапређује живот Цркве у складу са Предањем, кога се држимо у нашем раду. Живот Цркве у историји намеће различите проблеме, а Сабор је ту да их решава и да одржава континуитет Светог предања, дајући смернице животним токовима Цркве, усмешавајући их у правцу будућег Божјег царства, односно да живимо онако како смо протеклих миленијума живели у Христу.

Да ли је Сабор показао више уједначености, када је у питању одлучивање, или су, овог пута, постојале разлике које је наметнула јавност?

— Сабор има један критеријум приликом решавања – све се решава у складу и у континуитету са нашим Предањем, без гласања и прогласавања. Оно што опредељује рад и смернице Сабора је литургијско виђење и литургијско вредновање живота, тј. виђење живота из перспективе царства Божјег, које нам је Господ обећао, које нам је дао као предокус и ради кога смо сви створени. Ако се гласа, то је, углавном, о персоналним питањима, на пример: ако не може да се постигне консензус приликом избора

архијереја, тада одлучује глас већине. Сабор никада не ради под притиском јавности, нити се на дневни ред поставља оно што траже новинари са својим медијима. Сабор се састаје, решавајући текућа, животна питања Цркве. Та питања су архијереји назначили у својим извештајима са терена и тичу се одређене црквене заједнице која је поверена одређеном архијереју.

Прошло је већ десет година од увођења веронауке у државне школе. С обзиром на то да сте Ви творац планова и програма, као и уџбеника за све разреде, какви су Ваши утисци: да ли је веронаука допринела буђењу црквене свести у народу?

— Веронаука у државним школама је имала за циљ да, током једног часа недельно, дâ деци сажет преглед наше вере. Од Сабора сам добио задужење да направим програме и да одговарам за њихов садржај. Нагласак је био на томе да се наша вера приближи савременој деци, на тај начин што ће се употребити искуства која деца већ имају. Сабор је одобрио план и програм за веронауку, који је заснован на томе да све буде представљено на животном, тј. на лич-

ном плану, јер је вера израз човекове личне везаности за Господа. Покушао сам, колико је то било могуће, да деци основних и средњих школа покажем да се наша вера, пре свега, тиче вечног живота, односно, да наша вера даје одговор на најважније питање човека и читаве творевине – одговор на питање смрти. Темељ хришћанске вере је Христово ваксрсење из мртвих. Покушали смо да објаснимо деци модел постојања Цркве, који је модел за најшири друштвени живот. Показало се, премда то не треба идеализовати, да је наш начин живота у прошлим временима, у нашој средњовековној Србији, али и све до скора, био утемељен на литургијском виђењу живота.

У овом контексту, веронаука је имала за циљ да деци прошири видике и да им покаже како је други човек наш брат, да је он исто тако створен од Господа са циљем да буде учесник вечног живота, да га Господ воли као и свако друго људско биће и да смо сви деца Божја. Циљ је био појаснити деци да је читава природа створена за вечни живот, а не само људи. Показали смо да то нису произвољна мишљења светих отаца и теолога, јер смо указали на то да Литургија пројављује тајак живот. Литургија је основа наше теологије, а самим тим је и основа за планове и програме православне веронауке у државним школама. Литургија је икона Божјег царства – икона те истине коју очекујемо. По својој структури, Литургија је сабрање свих верних, укључујући и природу. Објаснили смо деци да су хлеб, вино и уље, као плодови природе, део Литургије, чиме сама природа постаје тело и крв Христова, без које ни ми не можемо да живимо. Литургија нас упућује да су заједница са другим човеком и створена природа неопходни ради наше постојања, да је то воља Божја и да, уколико желимо да своју вољу саобразимо Божјој, као извору нашег живота, тако треба да живимо.

Да ли је веронаука допринела буђењу црквене свести у народу? Мишљења сам да је још увек рано доносити судове о овоме. Уосталом, као што су вера и хришћански живот ствар човекове слободе, тако је веронаука, као и усвајање програма и знања из веронауке, ствар слободе ученика и зависи од много чинилаца. Један од битних чинилаца, у проблематици да ли ће неко

постати верник, јесте искуство смрти и човекова тежња за вечним животом.

Како видите веронауку у будућности, који су њени циљеви и домети?

— Циљ веронауке је увек исти – приближити деци у школама хришћанско, православно виђење постојања света, виђење човека и његовог достојанства, као и виђење узајамног односа човека и природе, и то из перспективе будућег Божјег царства. Поставља се питање: да ли се тај циљ може остварити кроз школско васпитање? У садашњим условима школског система, где деца имају десет предмета који међусобно „не кореспондирају“ и где сваки говори нешто за себе, врло је тешко да веронаука постигне циљ. Веронаука не може постићи велики успех у оваквом систему школства, у коме се у мноштву предмета форсира сасвим другачији поглед на живот, суштински различит од онога који заговара Црква. Не треба се заваравати – наша деца су опседнута савременом технологијом (компјутери, телевизија, мобилни телефони и сл.), која промовише начин живота који је директно у супротности са нашим православним виђењем живота. Жаоми је што Црква и интелектуална елита нашег друштва не указују на погубне елементе савремене технологије, на којој се темељи наша цивилизација. Технологија се обично оправдава тиме да доприноси бољем животу човека и побољшању комуникације са светом. У чему ови технолошки медији, које смо набројали, доприносе комуникацији и зближавању људи? Напротив, користећи савремену технологију, људи су све даље једни од других, све више се раслојавају и постају индивидуе које немају потребе чак ни за најосновнијом комуникацијом с другим, која се темељи на физичкој присуности другог – да се поздравите са човеком, да се рукујете, да се пољубите, што указује на потребу да имате другог поред себе у физичком смислу. Овде треба да будемо опрезни, јер на том физичком присуству другога се темељи и потреба за ваксрсењем мртвих у телу. Технологија ствара виртуелни свет и отуђује човека од другог човека и од природе, стварајући индивидуу која не трпи другога и која троши природу. На телевизији, у јавном животу, па чак поне где и у Цркви, понекад се промовишу вредности које нису црквене. Тачније,

промовишу се вредности које нису у служби реалног живота. Савремени начин живота је супротан веронауци коју желимо да посведочимо као православно виђење постојања и живота. У том контексту се може донети закључак каква је судбина веронауке у будућности. Но, и поред тога, не смемо се одрећи могућности да упућујемо апел, да говоримо и сведочимо о животу који нам пројављује православна Литургија, надајући се да ће то чути они који су будући креатори живота, надајући се да ће им то постати модел за другачији живот, другачији модел у односу на нашу савремену цивилизацију, макар у периоду када се покажу и сви негативни плодови савремене технолошке цивилизације.

Мислим да ће будућност веронауке зависити, пре свега, од враћања на Литургију, као на прототип и образац за живот. Другачије звуче речи *Бој*, *ближњи*, *природа* и *човек* када их ставите у литургијски контекст, а другачије када о томе говорите у контексту схоластике, тј. у контексту индивидуалног искуства живота који је утемељен на људској логици.

Дуго година сте професор догматике на Православном богословском факултету у Београду. Извели сте много генерација студената. Какав је Ваш утисак о младима који данас уписују ПБФ? Да ли су заинтересовани? Да ли им је тешко да разумеју догматику?

— Интересовање младих за студирање теологије зависи од много чинилаца. У периоду комунистичког система, који није благонаклоно гледао на Цркву и на њено сведочење, генерације младих су студирале теологију из најдубљих побуда, јер су били запитани о смислу живота, не пристајући на површна решења која им је нудила комунистичка идеологија. Данас је ситуација нешто другачија. И даље постоји интересовање код младих људи за теологију, јер се из човека не могу избрисати питања о Богу, о себи, о циљу и о смислу живота. Савремени живот, међутим, оставља мало простора човеку да се замисли над животним питањима која надилазе „дневно-прагматично“. Садашње демократско друштво забавља човека, не остављајући му простор да размишља о суштини свог живота: човек се бави тржишном утакмицом у игри, где мора

да обезбеди новац како би се изборио за место у друштву. Теологија остаје по страни... Када, пак, говоримо о рецепцији, односно о предавању и разумевању теологије, треба знати да теологија није као друге науке, које могу да се науче и да постану фонд личног знања. Теологија је блиско повезана са животом, са односом који имамо према другом човеку, са односом који имамо према природи и према Богу, па се не може разумети без тог искуства. Посебно наглашавам запажање Светог Григорија Богослова, који каже: „Не може свако да говори о Богу, него само онај које исправног живота и вичан теорији, односно, само онај који има теоријска знања о теологији“. Зато у Цркви нису сви учитељи, како је говорио апостол Павле. Истовремено, ово значи да не може да разуме теологију онај који нема обе ове компоненте.

Узимали сте учешће у екуменском дијалогу. Данас има и оних који се противе дијалогу са другим хришћанима. Због чега је тај дијалог важан за нас као Цркву?

— Дијалог је у суштини наше Православне Цркве и хришћанства. Водимо дијалог са људима, јер нам је стало да се наша порука чује. Православна Црква није никада своју поруку, своје Јеванђеље, своју благу вест саопштавала на други начин, осим кроз дијалог са цивилизацијом, тј. са друштвом у коме је живела, као и кроз дијалог са другим религијама и философијама, поштујући слободу другог. Теологија великих светих отаца је настала као плод дијалога с грчком философијом и са научним достигнућима и теоријама које су тада биле важеће, истичући хришћанско откривење и библијско искуство. Сваки хришћанин треба да негује дијалог, посебно у садашње време. Имамо потребу за дијалогом са другим хришћанима, најпре због трагичног расцепа од пре скоро хиљаду година у Цркви. Тада се Црква поделила на Православну и Западну. Светим оцима и искреним хришћанима је одувек било стало до јединства Цркве, за које се стално молимо. Без јединства, доводи се у питање и сама истинитост Цркве. Да би се јединство постигло, нема другог начина осим кроз дијалог са другима – инославним или другачијим хришћанским заједницама. Само тако

можемо да сведочимо о нашим искуствима која носимо, покушавајући да им објаснимо зашто је исправно ово наше, а зашто оно њихово није. Ово је време дијалога. Не треба да се бојимо дијалога. Треба одвојити погрешне и злонамерне интерпретације тог дијалога – да смо ми који водимо дијалог са другима издајници вере. То је злонамерно. Ми увек сведочимо Христу, указујемо онима с којим водимо дијалог на њихове слабости, за које тврдимо да су слабости, позивајући се на наше Предање, уз сво поштовање њихове слободе. Кад је реч о другим хришћанским црквама и заједницама, с којима водимо дијалог у циљу успостављања поновног јединства, не треба заборавити да је наше Предање некад било заједничко, да смо били једна Црква више од хиљаду година. Кроз дијалог покушавамо да укажемо нашој браћи где је њихово отуђење од Предања. Дијалог не прејудицира никакво крајње решење. Молитвено желимо јединство свих хришћана, али оно зависи од много чега и може се постићи мукотрпним и дуготрајним дијалогом. Мислим да је исправно и хришћански да дијалогом нешто показујемо, а не силом и репресијама. Злонамерне интерпретације, да ми који учествујемо у дијалогу с другим хришћанима потпсујемо некакве уније с њима, не треба коментарисати, јер не одговарају истини.

Недавно је у издању Епархије браничевске објављена најновија књига Митрополита пергамског Јована Визијуласа „Заједница и другост“. Какав је значај ове књиге за нашу црквену јавност?

— Ова књига подсећа на наше Предање које полако и ми у Цркви губимо. То је проблем другог и проблем различности. На жалост, у Цркву „полако или сигурно“ уводимо индивидуализам – немамо трпљење за другог поред себе, нити за другачијост. Господ нас упућује на то да волимо и непријатеље своје, а ми измишљамо лажи о другоме, чак и кад није наш директни непријатељ, само да бисмо се одвојили од њега, јер нам смета зато што је други. На



овај начин, у ствари, прикривамо своју мржњу према другом и према свему ономе што је другачије. Мржња и неприхватање другог и другачијег је плод првородног греха у нама. Човек је, као пало биће, најпре негира Бога као другог, поставивши се за божанство, а затим, негираје и све друге људе и све што је друго у односу на њега. Савремена цивилизација истиче тај проблем речима савременог философа: „Други је мој пакао!“. Митрополитова књига говори да је други извор мог живота. Други нам је неопходан за постојање. На то нас упућује вера у Бога који је заједница личности Свете Троице: Отац, Син и Свети Дух. Бог је један, али није сам, већ заједница личности. Треба се помирити са другим, али најпре са Богом – да бисмо се помирили с другим људима. Ступање у заједницу са Богом неминовно доноси ступање у заједницу са другим људима. На томе се темељи постојање Цркве. Наш подвиг у Цркви је да волите друге и да останете у Цркви, без обзира на то ако и у Цркви постоје грешници. Хришћански подвиг је да волите другог, полазећи од тога да сте и сами грешник и да сви уживамо милост Божију.

Догађај Духа Светога – долазак Царства

Беседа на Свету Педесетницу

ијеројереј-ставрофор гр Владимир Вукашиновић

Педесетнички догађај је суштински повезан са тајном Христа, он је усмерен на њега и у њему има свој прави дубоки смисао. Силазак Духа Светога је својеврсна антиципација другог доласка Христовог

Данас када прослављамо Оно-га који се као голуб (Мт 3,16) јавио на Јордану а у Јерусалимску горњицу ушао као шум са неба, као хујање силнога ветра (Дап 2,2) сишавши при томе на свете апостоле у виду језика као отњених (Дап 2,3), Цара Небескога, Утешитеља, Духа Истине, Њему – Ризници добара и Даваоцу живота приносимо ово скромно слово молећи Га, речима Светог Григорија Богослова, да приликом богословствовања *дојађаја Духа, буде са нама и у нама и да нам даје реч.*

У Синаксару недеље Свете Педесетнице стоји записано:

И овај иразник иримисмо из јеврејских књига. Јер као што Јевреји свећују своју Педесетницу зашто што и поштују број седам и што иримише Закон када ирађе идесет дана од Пасхе, тако и ми после Пасхе свећујемо идесет дана и иримамо Светоја Духа Законодавца који нас води на пут сваке истине и који заловеда шта је Богу угодно.

На ову везу старозаветне и новозаветне Педесетнице указао је још Свети Григорије Богослов у својој *Беседи на свetu Педесетницу*, изговореној 379. године у Цариграду, подвукавши при томе да се ово прослављање у Јудеја ираобразно врши а код хришћана мисијски (светотајински) остварује, односно, да посредовање Закона замењује једница Духа. То понавља и савремена хеортолошка наука која овакав вид празновања повезује са

древним старозаветним празником Седмица (Изл 23,16), односно жетве. У Израиљу је овај празник започињао првога дана након Пасхе и трајао педесет дана све до завршног дана Педесетнице, када се ходочастило у Јерусалим (Дап 2,9–11). Овај празник је имао и дубље значење, истакнуто у наведеном одломку из Синаксара – обнављање Савеза = Завета са Богом и прослављање добијања Закона на Синају.

Термин *Педесетница* се у хришћанском литургијском календару примењивао како на временски интервал од педесет дана након празника Пасхе Христове тако и на сам педесети, завршни, дан овог периода. Први начин његове употребе је древнији, други је ушао у употребу након њега. Да би се истакао осећај да цео овај период представља јединствен празник свих педесет дана називани су Великом Недељом. Током овог периода Црква прославља тајну Христове Пасхе, иреласка из смрти у живот који нам је дарован Христом Смрћу и Вакрсењем а омогућен у Духу Светоме.

Време свете Педесетнице сматрано је својеврсним продужењем, континуираним трајањем, првог и осмог дана Вакрсења Христовог. Стога је оно што је извorno сматрано прикладним, што је изражавало дубоку поруку и поуку празника, што је важно за *тада дан* почело да важи и за *те дане* – на првом месту забрана клечања и поста. Постоји низ сведочанстава о томе. Тако, Тертулијан, пишући о томе како су из усменог

предања до нас стigli разни благочестиви обичаји, говори и ово: „Ми сматрамо клечања и пост у Дан Господњи незаконитим. У истој радости обитавамо од Пасхе до Педесетнице!“ (*Tertulliani liber De Corona Militis*, 3.) 20. канон Првог Васељенског Сабора одржаног у Ницији 325. године гласи: „Пошто има неких који преклањају колена у Дан Господњи (Недељу) и у дане Педесетнице, то, да би се све у свакој области (Цркви) једнако држало Свети Сабор одреди да се (у те дане) стојећи приносе молитве Богу. Из овога се види да се сва Педесетница сматра једним, свеобухватним, величим и незалазним, првим и осмим и педесетим, Даном Господњим, празником Његовог и нашег! устајања = управљања из мртвих.

Најстарији спомен педесетодневне прославе празника имамо код Тертулијана, на самом почетку трећег века. Он у својим делима *О молитви* и *О кришћењу* помиње *педесетнички* (у смислу речи: педесетодневни) простор, односно период прослављања Вакрсења као колективног празника.

Са 4. веком јединственост, својеврсна монолитност, педесетодневног периода почиње да на известан начин слаби и да се дели у засебне, мање, целине. Појављују се три одвојена дела: Светла седмица, четрдесети дан Вазнесења Христовог и засебан по значају педесети дан Силаска Духа Светога.

До издвајања Светле седмице као засебног периода долази због праксе мистагошког (тајновођственог)

поучавања новокрштеника, током првих седам дана након пасхалног крштења.

Издвајањем ове седмице повлачи за собом својеврсно истицање педесетог као посебно значајног дана. Тада сам термин Педесетница лагано престаје да означава *мноштво дана* и бива примењиван само на *један завршни дан* који прославља успомену силаска Духа Светога. То, опет, има своју предисторију. 332. године Јевсевије Кесаријски помиње да се педесетог дана прославља и Вазнесење Господње и Силазак Светога Духа. Познати дневник Егерије (Етерије) о њеном хапилику на свете места, из 383. године, у Јерусалиму помиње заједничко светковање оба празника у истом дану, само у различита времена и на различитим местима. Али већ крајем четвртог века то бива раздвојено и једина успомена која бива везана за овај дан је *Сошествије свјатаја Духа*.

Да би се истакао значај самог празника тога дана уводе се и крштавања катихумена (= што је ознака најважнијих литургијских дана тога периода!) и тако се на одређен начин, врши својеврсно грађење паралеле, приближавања по значају, са празником Пасхе. О томе нам је оставио сведочанство и Свети Јован Златоуст у својој *Другој беседи на светуј Педесетницу* где се обраћа свима, дакле, а посебно онима који су се данас усиновили и у светло одело обукли ...

Трећи моменат који је још више ослабио осећање јединствености празничног периода било је издвајање четрдесетог дана као засебног празника. До тога је дошло са јачањем осећања да педесети дан има само једно, пневматолошко, назначење. Најстарије сведочанство оваквог засебног прослављања имамо у беседи Светог Григорија Богослова из 388. године, што ће, неколико година касније, Златоусти, беседећи на празник Педесетнице јасно изрешћи: „Пре десет дана природа наша била је на царски престо узнесена а већ данас Дух Свети нам сиђе“ (*Прва беседа на Педесетницу*).

Овакав историјски развој празновања и разумевања садржаја празника довео је до данашње ситуације у којој имамо две целине у периоду



Силазак Духа Светога на апостоле – Педесетница, Рабулин Кодекс – „Рабулино Јеванђеље“ (Rabbula Gospel), илуминирани сиријски манускрипт из 6. века, лист 14v

између празника Пасхе и Педесетнице: једну од 40 дана која се завршава празником Вазнесења и другу од 10 дана који тај празник спаја са празником Духова. Она, уз све дужно поштовање, не сме да нам замагли примарну, основну, визију *јединственој* *празнику* Вакслога и Вазнесеног Христа који управо захваљујући Силаску Светога Духа постаје празником вечне наде за све нас и искомством већ окупшане стварности нашег ваксрсавања и ваксрсења.

Свети Оци Цркве су оставили многа сведочанства о овом светом времену и његовом значају. Тако Атанасије Велики сматра педесетницу есхатолошким симболом будућег Царства Божијег. За Василија Великог седмоструко седмично умножавање броја седам представља вечно умножавање = продужавање првога дана Ваксрсења и символише пуноћу живота у Ваксрслом Христу. (Појам символ се овде користи у стварном, дубоком смислу ове речи – као начин учествовања у стварности са којом успоставља суштинску везу).

Свети Григорије Богослов, говорећи о Педесетници, учи да је у ис-

тој јерусалимској Горњици било и установљење Свете Евхаристије на Велики Четвртак и Силазак Духа Светога на Апостоле – *све са циљем да људи узићу к Богу и да настапне заједница Боја са људима* (Беседа на Педесетницу). Обратимо пажњу на то да се оба ова догађаја тичу Тела Христовог (Као Хлеба Који са Небеса силази и као Тела Цркве) и да су повезана са деловањем Светога Духа у конституисању односно настанку, претварању Тела Христовог ...

Педесетнички догађај је суштински повезан са тајном Христа, он је усменен на њега и у њему има свој прави дубоки смисао. Силазак Духа Светога је својеврсна антиципација другог доласка Христовог или овога пута у Телу Цркве којој је Он Глава. Свети Кирило Јерусалимски у свом *Тумачењу на Јованово Јеванђеље* пише како је смрћу Христос за кратко нестао из вида својих ученика, испразнио пакао и сокрушио врата ада, да би потом ... поново саздао Храм свога Тела. Опет се појавио пред ученицима и обећао да ће бити са њима до kraja света, како је записано у Писму. Јер иако одсутан телом, седећи, нас ради, са десне



стране Оца, он ипак обитава Духом Светим и са онима који су га достојни и има вечно и непрекидно општење са својим Светима, јер нам је обећао да нас неће оставити неутешнима (Тумачење Св. Јеванђеља ио Јовану, 11, 2).

Као што видимо, Дух Свети овде истовремено и претходи и последује Христу. Он омогућује да Христов Домострој буде **слободан од окова историје** (бесемено зачеће – Господ је зачет Духом Светим (Мт 1,20, устајање из мртвих – Бог Отац га је истим Духом подигао из мртвих (Рим 8,11) и као Дух заједнице (1Кор 13,13 и благослов Анафоре) омогућује = конституише заједницу Тела Христовог.

С друге стране, Он се кроз Сина = Цркву, у Светим тајнама и врлинском животу, дарује свету. То пева велики химнограф Педесетнице Цар Лав Мудри појући Христу *Свети Крејки (Христе) којим познасмо Оца и Дух Свети дође у свет* (Стихира на входу Вечерње Ходите народи), то благовести велики Богослов Духа Григорије Цариградски рекавши да:

„ће Дух Свети савечновати и саостајати било сада са онима који су у овом времену достојни било касније са онима који ће бити тамо удостојени, када целосног Духа животом сачувавамо (Беседа на свету Педесетницу).

Педесетничко изливање Духа које, једном започевши никада не преста-

је, не сме се свести на даривање индивидуалних дарова појединцима. То је, у правом смислу речи, почетак новог живота, нове творевине, оног што ће Златоусти назвати даном када земља небом постапа (Беседа на свету и велику Педесетницу: о равнотравној власти ђодареној свим апостолима од Христаша кроз Духа Светога). То је отварање двери Царства Божијег – јер тамо где је Дух тамо је и Царство! (А ако ли ја Духом Божијим изгоним демоне онда је дошло к вама Царство Божије (Мт 12,28); Да дође Царство Твоје (варијанта: Дух Твој Свети)).

Због тога се овај празник не слави само данас. Он је, као и Вакрсење Христово, стални празник Цркве, њен основни нерв. То је богословље великог Златоуста, то је вера Цркве – Мига празнујемо зато што је Дух Свети к нама сишао. Као што смо видели да јединородни син Божији свагда са верним пребива тако са њима пребива и Дух Свети (Прва беседа на дан силаска Светога Духа).

Истинска чежња, истинска жудња за Богом хоће Бога близкога, присутнога, дејственога хоће да живи са Њим на најближи могући начин. Она понекад добија израз жудње за животом у времену првога Доласка Оваплоћенога Бога. Велики песник нашег језика и рода Миодраг Павловић то је овако рекао:

*O га сам се родио
у друго време
и мојао да се приједорим свадби
на којој се вода ђрећворила у вино
И да сам седео за столом
на којем се
мало хлеба ђрећворило
у мноћа и свећла ћела
Или да сам само ђројаћао
ђреко љоља
ђре но што се смркло
небо изнад Голоше
Нисам био на свадби у Кани
нији сам сведок Васкрсења
зато се одричем свакој хшћења
и надам се још мало у Хлеб
и Његова ђреобрађења.*

Празник чију круну данас целивамо је велик управо због тога што захваљујући њему ова чежња не остаје узлудна, ова жудња не бива нездовољена и ова молитва бива услышена.

Када су ово питање, на мало другачији начин, поставили богомудроме Златоусту рекавши: „А где сада можемо да видимо (дела, чудодејства) Духа Светога?“, поменути Свети Патријарх цариградски са пуним уверењем је набројао: у Светој тајни крштења, тајни праштања и измирења, у могућности богословствовања, молитве, пастирске службе, евхаристијског освећења и самог постојања Цркве – „када не би било Духа ни Црква не би постојала, а пошто она постоји, јасно је да је Дух Свети са нама“ – вели он (Јован Златоуст, Прва беседа на дан силаска Светога Духа).

Из његових речи видимо да је оно што се једном давно десило са нашим духовним прецима на језерима и морима, по пустињама и горама, у градовима и горњим собама, није само њихова срећа или духовна привилегија – све то и не само једном, него много пута, и у сву вечношт ми можемо да искусимо и ми доживљавамо, Духом Светим, у светотајинском и молитвеном животу Наше Цркве. Зато са великим радошћу прослављамо Онога који је на нас излио дар откривења и моћ исцељења (Златоуст, Друга беседа на дан силаска Светога Духа) заједно са Оцем Беспогочетним и Његовим Сином Јединородним, Тројицу Јединосушну и Нераздельну, сада и увек и у векове векова, Амин.



Беседа на Спасовдан 2011. Г. у Чачку

„Дођи!“ (Отк 22,17)

Архимандрит Тихон (Ракићевић),
ијуман Манастира Студенице

Мира неће имати нико ко негира спасење других и не-гира благодат Божију и хули на нашу Свету апостолску помесну Цркву. Такво размишљање човеку не да мира, а без мира нема спасења. Такав ум „постаје игралиште ћавола, по којем ћаво игра кола...“

Чекање

У име Оца и Сина и Светога Духа,
На данашњи празник Христос Бог се вазнео на небо и сео с десне стране Бога Оца. Дела Апостолска преносе како су анђели рекли апостолима: „Овај Исус који се од вас узнесе на небо, тако ће исто доћи као што га видесте да одлази на небо“ (Дела 1,11). Од тог догађаја до дан данас ми чекамо да опет дође Господ у слави. Ово чекање исповедамо како у молитвама тако и у нашем Символу вере: „Који ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, Његовом Царству неће бити краја.“ Иако су од тада прошли векови (скоро две хиљаде година) Он још увек није дошао те га ми чекамо. Али ми не чекамо пасивно већ на један посебан начин. Какав је то начин?

Узношење и благодарење

На данашњи празник 1956. године Свети отац Јустин је рекао: „Наша је дужност да непрестано узносимо себе са земље на небо“. О чему он то говори пре 55 година? Говори о истом ономе на шта мисли Свети апостол Павле када каже: „Тражите оно што је горе где Христос седи с десне стране Бога“ (Кол.3,1) и још када каже: „Мислите о ономе што је горе“ (Кол 3,2) (горе – а то је оно што је на небу). Дакле, треба да узносимо себе умом тамо „где Христос седи с десне стране Бога“ (Кол 3,1). Најзначајнији део Свете Литургије, канон Евхаристије, почиње са речима: „горе имајмо срца!“, и у њему

се управо говори о поменутом усхођењу нашем на небо. После речи: „горе имајмо срца“ настављамо са: „заблагодаримо Господу“, јер управо благодарењем и можемо да узносимо ум свој на небо и благодарење је наше искуство Царства Божијег у овоме животу.

Шта бива када благодарењем узносимо наш ум и срца на небо? Додирује се тада Божје милосрђе, са једне стране, и човеково благодарење, са друге стране. То су две кључне ствари у нашем хришћанској животу. Чим постанемо свесни истине Божијег милосрђа онда узносимо благодарење. Наравно, само ако хоћемо, а ми овде хоћемо јер суштина ове службе је благодарење, које чинимо док чекамо да нам се опет појави Христос у слави.

Призывање

Не чекамо Га пасивно него Га призивамо. Последњи стихови Светога Писма баш о томе сведоче показујући како Црква Христу каже „Дођи!“ (Отк 22,17) а Он одговара „Да, дођи ћу скоро“, и она опет каже: „Да, дођи, Господе Исусе!“ (Отк 22,20–21).

На овој Литургији ишчекујемо Христа да дође у слави узносећи себе на небо, јер је Литургија искуство Царства небеског.

Светиње светима

Ово сабрање је нешто посебно – ми смо икона спасеног човечанства, те данас овде видимо једни друге онакви ма какви ћемо бити у Царству Божи-

јем. Видимо једни друге као освећене и искупљене и зато смо рекли приликом разламања светих дарова у олтару: „светиње светима“. На које свете смо мислили? Нисмо имали у виду неке далеке свете већ на присутне у Цркви. Како можемо видети себе као свете када имамо слабости и недостатке? Истину нам откривају речи које се певају после тога: „Један је свет, један Господ Исус Христос, у славу Бога Оца. Амин.“ Оне откривају да постаемо свети само ако примамо Свете Његове Тајне – Тело и Кrv Христову, ако актом причешћа запечатимо наше јединство са Богом. Узносимо себе умом на небо, узносимо своја срца горе, као што рекосмо, али и телом својим примамо Свете Тајне и причешћујемо се њима. Један стари текст каже: „Ако је ко Свет, нека приступи, а ко није, нека се покаје“ (ΔΙΔΑΧΗ, X, 6). Наша данашња стварност подразумева и покајање и приступање Светим Тајнама.

Неће бити више жалости ни бола

Стога се трудимо да се ослободимо својих слабости јер у Царство Божије неће ући ништа нечисто (Отк 21,27). Тамо нема никаквога зла, јер ће Бог становати са светима, „и они ће бити народ његов, и сам Бог биће с њима“ (Отк 21,3). Смрти тамо „неће бити више, ни жалости ни јаука, ни бола“ (Отк 21,4). Такође, „ноћи онде неће бити“ (Отк 21,25), јер је храм Небеског Града, и вечна свјетлост његова, Господ Бог Свједржитељ и Јагње (ви-

ди: Отк 21,22–23). „И народи ће ходити у свјетлости његовој, и цареви земаљски донијеће славу и част своју у њега“ (Отк 21,24). Управо такву стварност тражимо од Бога – да нас прими у небески Јерусалим заједно са светима. Бог обећава да ће услишити ове молбе речима: „Ја ћу жедноме на дар дати са извора воде живота“ (Отк 21,6). Последица оваквог стремљења нашег ума и срца јесте и биће Царство Божије које већ сада почиње а не завршава се никада, јер Другим Доласком Христа Судије у слави успоставиће се Царство коме неће бити краја.

Борба против благодарења

Но, можемо и да не живимо на овај начин. Можемо да не тражимо добро око себе. Уместо да гледамо друге као спасено човечанство и као већ искуплење љубављу Божијом можемо да подозревамо зло у њима, да их гледамо као унапред лоше и рђаве. Можемо, ако хоћемо, да негирајмо Божије милосрђе према њима. Последица тражења негативног биће приближавање свету таме, по речима Цара (Бога): „Идите од мене, проклети, у оганј вјечни који је припремљен ћаволу и анђелима његовим“ (Мт 25,41). Ако се крене искључивим путем да се истражује зло полако почиње да се јавља почиње нетрпељивост према добру и негирање спасења других људи. У Светом Писму се говори да исти они који су се уздиζали над другима и који су друге гледали као изгубљене за живот вечни ни самога Христа нису могли да прихвате. Књижевници су говорили за Њега: „У њему је дух нечисти“ (Мк 3,30). На ову нетрпељивост Он је одговорио:

„Заиста вам кажем: Сви греси опростиће се синовима човечијим, и хуљења на Бога, ма колико хулили; А који похули на Духа Светога нема опроштења вавек, него је крив вечноме суду. Јер говораху: У њему је дух нечисти.“ (Мк.3,28–30)

За Духа Божијег рекли су да је дух нечисти. Негирање божијег милосрђа наступа упоредо са борбом против благодарења човека. Ово је директно повезано са прелешћу негирања благодати Божије. Ово негирање и прелест почиње сасвим безазленим оговарањем, критиковањем, осуђи-



Вазнесење Христово, Рабулин Кодекс – „Рабулино Јеванђеље“ (Rabbula Gospel), илуминирани сиријски манускрипт из 6. века, лист 16v

вањем: нису добри други, није добар свештеник, и на крају – не ваља ни Владика ни Патријарх. Да некоме, које у таквом настројењу, и сам Христос дође у слави Другог Доласка овај не би био задовољан.

Без унутрашњег мира нема спасења

Гледајмо на друге онако како учи Света Литургија, а она каже – „светиње светима“. Није спасење негде далеко у неком вишњем свету, некакво нејасно спасење. Оно је овде ако благодаримо и горе уздижемо срца.

Христос још није дошао други пут. Прошло је много векова од тог обећања, ми чекамо Христа и живимо вазда у последњим временима. Утолико више потребе имамо да чувамо „мир без којег нема спасења“. Пре осамдесет година Свети стариц Силуан Атонски је сматрао да живи у последњим временима те је рекао: „Судећи по Светом Писму и по карактеру данашњега народа живимо последња времена. Зато сви треба да сачувамо унутарњи мир без којег нема спасења...“ Да-ке, ако су пре осамдесет година би-

ла последња времена ако су у првом, шестом веку, такође била последња времена, то значи да су и данас. Али, баш зато, како каже стариц Силуан – „треба да сачувамо мир без кога нема спасења“. А мира неће имати нико ко негира спасење других и негира благодат Божију и хули на нашу Свету апостолску помесну Цркву. Такво размишљање човеку не да мира, а без мира нема спасења. Таквом уму се дешива оно што је Св. Јустин поменуо у беседи, опет на Спасовдан, 1958. године: „Ум постаје игралиште ћавола, по којем ћаво игра своја кола...“

Немојмо тако умовати него чекајмо Христа Судију са радошћу.

„Дођи!“ (Отк 22,17)

Надајући се да „ћемо свагда с Господом бити“ (1Сол 4,17) увиђамо да „Дух и Невеста говоре: Дођи!“ (Отк 22,17). Невеста је Црква а Дух, који у њој обитава вапије у нашим срцима: Авва, Оче!, призывајући Долазак Јединородног Сина Божијег.

„Да, дођи ћу скоро.

Амин, да, дођи, Господе Исусе!“ (Отк 22,20–21).

Разговор са др Петром Јевремовићем,
клиничким психологом



Трагати за недореченим

Разговарала Славица Лазић

Професор Петар Јевремовић предаје на Одељењу за психологију на Филозофском факултету у Београду. Од недавно је професор по позиву на Богословском факултету. Др Јевремовић је објавио бројне радове, између осталих и превод *Гностичких стослова Св. Максим Исповедника, Психоанализа и онтологија, Лакан и психоанализа, Тело, фантазам, симбол, а у припреми је књига Патрологија у огледалу херменеутике.*

Професори Јеротић и Корнара-кис су се активно бавили односом психологије и православне теологије. Какав је Ваш став по том питању?

— О односу између, условно речено, савремене теологије и савремене

Нама је потребно успостављање проблематизације отачког наслеђа, кроз читање, рецепцију и мишљење. Мислим да је опасно уверење тврдити да су оци фиксни еталон знања и умећа од којег смо се ми отуђили, којима је неопходно вратити се. Верујем да је много боље, много упутније оце сагледати као саговорнике који су много тога оставили и недомишљеног.

психологије се често говори са скептом, која није безразложна. То је старо питање о коме постоје искључива становишта. Оно што је данас остало од психологије садржи јако мало извornog „psihe“, и тако посматрано може се рећи да између православне теологије и академске емпиријске психологије нема много поља за сусретање. Тешко је замислiti хришћанску теологију без озбиљног узимања у обзир структуре, динамизма, онтологије поменутог „psihe“, смртничког „psihe“, и у том смислу ја психологију видим као један од конститутивних елемената теолошког виђења.

Ускоро излази из штампе Ваша књига *Патрологија у огледалу херменеутике*, у којој су сабрани огледи у којима се бавите све-тоатчким наслеђем. Који је то приступ отачкој баштини који би, по Вашем мишљењу, био адекватан савременом добу? Георгије Флоровски је предложио спровођење „неопатристичке“ синтезе. Да ли и Ви сматрате да је синтеза најадекватнији метод креирања отачког мишљења?

— Признајем да нисам сигуран да до краја разумем шта је Флоровски под тим подразумевао. Он је респективна личност, али чини ми се да

је његова интуиција која се налази иза те синтагме можда мало у раскораку са временом у коме живимо. Синтезу видим као нешто прилично далеко и нисам сигуран колико је она могућа, али исто тако нисам убеђен колико је она потребна. Нама је потребно успостављање проблематизације отачког наслеђа, кроз читање, рецепцију и мишљење. Мислим да је опасно уверење тврдити да су оци фиксни еталон знања и умећа од којег смо се ми отуђили, којима је неопходно вратити се. Верујем да је много боље, много упутније оце сагледати као саговорнике који су много тога оставили и недомишљеног. Јалово је веровање да ћemo наћи одговор на сва могућа питања која нас тиште у отачком залеђу. С друге стране, корпус отачке литературе је далеко од тога да је хомоген. Има ту много идеолошке склоности да се прича угрудва, да се направи неко фамилијарно залеђе наших предака које функционише као монолитни хор. То није тачно.

Можда је последњих деценија превише форсирани хеленско, као што је некада било руско у нашем схватању хришћанског. Протеклих деценија смо открили хеленско залеђе и не без фасцинација утонули у њега. Важно је имати у виду да постоје и друге традиције. У последње време сам заокупљен Сиријом, цео тај корпус представља потенцијално огроман извор ресурса за будуће бављење мишљењем и промишљањем ових проблема. Треба тражити оно што је живо, а то је недоречено. Доречена изреченост је заправо мртво слово, записано или стално понављано у говору.

Када је реч о Цркви и савременој цивилизацији, сложићемо се да модерна, условно речено, „западна“ цивилизација преживљава својеврсну кризу идентитета. Да ли Црква може да помогне да се из те кризе изађе, и на који начин би то евентуално могло да се реализује?

— То питање задире у еклесиологију и у аксиологију, али бојим се и у политику. Оно имплицира да је Црква макар једним својим делом изменштена из света и да има Архимедову тачку којом јој се гарантује статус

неспорности. Мислим да је Црква у приличној мери контаминирана временом, да тешко успоставља корак са својом мисијом да оцрквује време. Мислим на протекле две деценије када је Црква након великог и бесмисленог страдања наступила као вероносна оглашеност оптимизма и наде. Црква је престала да буде субверзивна, у добром значењу те речи, и добила је своје место. У тој својој смештености, потрошена је чињеницом да је бирократски прихваћена. Самим тим је много бирократског метастазирало и унутар Цркве. Одговор на Ваше питање је да Црква може да помогне свету ако помогне самој себи. Ако се морал, који је нека врста мистичке соли, озбиљно не уведе у једну етичко-онтолошку са-морефлексију, бојим се да ће се прича све више трошити и урушавати и да ће право питање бити – колико ће Црква моћи себе да одржава благодарећи свету који је толерише као некакву врсту обичајног реликта.

Бавили сте се питањем девијација у религиозном животу. Зашто је разговор на ову тему некада био много лакши?

— Религијско је у хришћанству богочовечанско, а људскост је врло не-предвидива и нужно присутна. Кад год говоримо о верском, религиозном, неопходно је да имамо у виду присутност људског која је увек проклизавајућа. Ми живимо на таласу заборава. На фону тог онтолошког заборава се касније реартикулише врло често виртуелно и неретко идеолошки профилисано сећање. Патолошког је увек било и увек ће бити у свету људскости. Таква смо природа од Књиге Постања до данас. За-што људи о томе не воле да говоре? Зато што то многе onesпокојава. С једне стране, сасвим је једноставно отписати религију као пуки атавизам. У исто време, као томе комплементарни хибрид можемо сматрати фантазију о томе да је Црква некаква врста онтолошког Дизниленда, где се по дефиницији све разрешава самом чињеницом да сте у Цркви. По томе се и разликује оно у традицији Цркве обично, оно у традицији Цркве идеолошко, од оног што је у традицији Цркве подвиг. Људска ситуација није учланити се и спасити

се баш због тог скупог залога који је уплаћен у виду ни мање, ни више него крвљу другог лица Св. Троице. Не можемо се баш због тога тако јефтино извући, тако што ћemo понеки пут климнути главом, понеки пут се прекрстити и понеки пут узети учешће у понечему. Ствар је много озбиљнија него што било чија теистичка или атеистичка површна пропаганда проглашава.

Ако у сваком човеку, како тврдите, постоји иманентно празно место за Бога, на који начин ћemo доћи до есхатолошке пунине и упослiti то нешто чиме не владамо?

— Тако што ћemo се потрудити да што је могуће више добром Богу сметамо у покушајима да нас спасе од нас самих. Тако што ћemo разборито и критички, са вером и опрезом, промотрити сопствене могућности и немогућности и могућности свих „светих крава“ које нам се нуде као осмислитељи нашег живота. Треба нам разборитост и целомудреност коју смо изгубили.

Које детерминанте одређују структуру субјекта религијског искуства и динамику унутар те структуре?

— Многе детерминанте. Религија није само мистичко. Зачудили бисте се колико људи с једне стране прижељкује мистичко, а колико с друге стране од тога беже. Колико им је потребна устројеност, чак милитантна, колико им је чак потребно оно у религијском поретку ствари осуђујуће, ригидно, тврдо, суво. Прочитајте старе трагове о опсесивној потреби монаха да уреде свој живот – постоје с једне стране у најчистијем смислу речи анархични односи према реду и поретку, упоредо са тим наћи ћете регуле које су изречене језиком ка-сарне. И за једно и за друго постоје интересенти. Многи људи од религије траже осуђење, границу која ће бити у тој својој осуђености амортизована егзотичним и која ће их довести у близину мноштва истих та-ких. У секташком смислу – цео свет пропада, само ће се они спасити. У мање секташком смислу – цео свет је у заблуди, али они су ближи Богу и важнија су полуѓа Богу у овом свету



од других људи. Моћ је често детерминанта групе у религијском животу. Моћ некога ко има било функцију, било харизму. Људи воле да се подају и то је велики изазов за оне који се стицајем околности налазе на месту које индукује и провоцира моћ. Јако је тешко хијерархију спасити од удвориштва, јер и то су људи. У заљеђу групне динамике се налазе психотични механизми, не неуротични како је мислио Фројд, и то је много опасније јер собом контаминира однос према стварности. Најважнија детерминанта религијске групе је однос према моћи – до које мере је инстанца моћи у стању да себе релативизује, у којој мери ће се примити. То су Оци јако добро препознавали, има много њиховог инсистирања на лаксирању моћи, на лаксирању омисијенције, омнипотенције било кога ко упражњава било какву, па макар то била и харизматска сила над било ким. То је та пакост људске слободе – да је човеку, између остalog, дато да себе преозбиљно схвати.

**Говорити о религијском не значи
нужно говорити о Богу, са становиšta психопатологије. Шта је
икона тренутка у коме живимо?**

— Човек може много тога обожити. Новац је обожен. Мој утисак је да су једине, стварно „живе Цркве“ у Србији шопинг-молови. То је фасцинираност да екстетички можете

више него што можете ако имате дозвољени минус, па се тамо ширите и протежете преко граница куповне моћи. Наравно, то је псевдо-сакрална мешавина малограђаншине и нихилизма која баштини у основи један религијски сентимент. То је кућа среће којом подмићујете децу, где се доживљава опште чулно узбуђење. Производ може имати примесу божанског, што је лоше јер сакрални симбол чини по себи сувим. Колико год се ми заклињали у верност гусла ма и светосавском духу, то је у кризи. Није довољна егзотична одежда и исихастички стајлинг, није довољна заводљива реторика и хеленска патина, да би се одговорило духу времена. Многим младим људима који су у кризи Црква мора стално да се бави, а не накратко. Деси им се нешто као екстетичка љубав између човека и симбала на почетку, а после се деси клизање у лоше, али не ван Цркве, него у самој Цркви.

Како ћемо разликовати патолошко од непатолошког у религијском поретку, где се од човека тражи да верује?

— Запитаћемо се о плодовима, при чему плодове нећемо мерити кроз призму усређујућег тренутка. Исто тако ћемо се запитати какви мотиви стоје иза тога. Главно питање је – шта је доиста ко за кога у стању да уради и шта га томе гони?!

Криза снаге симболичког

Ово је век у коме су људи и симболи потрошени. Да ли смо изградили критичку спремност која ће узети у обзир патолошку срж унутар групе, у којој се људско смешта у трансцендентно?

— Нисмо. Ми живимо у вакууму истрошених симбала које доживљавамо као декор. Мноштво симбала трансценденције има статус пуког декора – од сиротих бројаница које су ни крије ни дужне постале накит, преко икона које су постале обичајно залеђе за једногодишње гозбе на српским трпезама. Хришћанство на тај начин посматрано јесте у кризи снаге симболичког. Невоља је што се често када се догоде овакве ствари, прича поштапа демагогијом и интересом, што је врло делотворно, али дубоко деструктивно, и што се врло брзо покажу деструктивни плодови. То нисмо ми измислили, тако је било одувек. Врло је важно истини погледати у очи.

Бавили сте се и српским песништвом, посебно Момчилом Настасијевићем. У којој мери је поезија данас пријемчива за изражавање теолошке мисли?

— Ја бих се запитао: до које је мере теологија спремна да себе огледа у поезији?! Мало је добрих песника, мало је правих речи, све је прилично празњикаво. Има манира, реторике, успешних идиома, али нема праве, добре поезије. Поезију видим као нешто што је теолошко у бити, осољеније животом од саме доктринарне теологије. Имали смо мало, тако изванредних песника, као што је Настасијевић. Он је један од највећих свештеника и чудотвораца српског

језика. Његов језик је мистички ватромет инвенције, док с друге стране он има у себи један канал штедње који недостаје његовом алхемичарском приступу језику. Мало је теолога који могу да и близу добаце не само Настасијевићевом језику, него и његовом изразу. Његов израз је дубок и искрен и у тој дубини и искренисти је стваран. Никога није копирао. Невоља са теологијом је што је она стицајем историјских околности много више дискурса, много мање поезија и због тога у њој има много манира, цитата и парафраза. Било би добро да је теологија више поетична, не у патетичном смислу, већ у том извornom смислу. Теологија

попова и владара наметнута та превара звана религија. Човек јесте екстазично биће и ту престаје свака даља романтизујућа спекулација. Све је свет. Чак је и вера свет. Вера није бесловесна, непосредна, чистом интуицијом опосредована датост искуства. Вера је прича, између осталог и прича, која у модалитету Логоса повезује, сакупља, прикупља. Не бих супротстављао свет и веру, нити бих на тај начин оптерећивао душу тиме да је по дефиницији теистичка, односно атеистичка. Она је екстазичка, у себи обједињује обе потенцијалности а која ће се остварити је резултантна укрштања историје и личне слободе.

Колико светости имамо данас?

— Исто онолико мало колико је тога било и пре, у траговима. Зато је светост вредна. Увек је било мало светости, зато смо толико чезнули и за светим људима и за искуством светости.

је тековина интеракције са другима. Однос са другима је формативан. Неопрезно је тврдити да је биће само по себи религиозно. Исто је тако неопрезно тврдити да је оно нерелигиозно. Рађамо се врло податни свету у коме живимо и у великој мери ће са нама бити онако како се тај свет нама буде бавио. Ако је окружење религиозно, атеистичко или антитеистичко то ће у великој мери утицати на формирање вредности и светоназора. Веровати да постоји у самом телу религиозност је исто толико погрешно колико тврдити да у телу постоји нерелигиозност. Чему онда оваплоћење?

Цркву устројава Светишањи а живу Цркву осмишљава и динамика групе. За што нам је тешко да прихватимо да свет поретка у Цркви одређује група?

— Зато што је људима потребна фикција. Потребно им је уверење да постоји нешто што није људско и што не подлеже динамици и неизвесности људског, а што је опет у њиховој власти. Како упослiti стварност, како упослiti живот и како на крају верификовати ауторитет? Како некога убедити да нешто уради, односно да не уради када присуство Светишања није тако очигледно? Хришћански Бог је дискретни Бог, а то људима пружа могућност да не буду марионете. У таквом виђењу ствари фикција има статус полууге која у недостатку нечег јачег, може покретати људе на одређене акције, или чинити да се уздрже од акција. Наивно је веровати у магијску заокупљеност Бога нашим свакодневним мизерлуцима. Треба моћи оделити оно трансцендентно од оног нечег што је наше. Опасно је иза мистичког и еклесијалног скривати атавизме моћи и ауторитет који се базира на сили убеђивања која није с оне, него с ове стране некакве небеске баријере. Онда чујете много бунцања, хабања и кварења симболичког у име дневне политике и нечије осионе моћи, чак и неретко нечије личне психопатологије. Тешко је бавити се тешим питањима, много је лакше утонути у тај бескрајни сплет комбинаторике улога, маски, етикеције, бирократије, кулоарштине.

ја би требало да буде отворенија за реч. Све то има своју потенцијалну онеспокојавајућу страну – докле год владате идиомима и прописаним језичким, доктринарним, догматским регулама, налазите се на сигурном. Понављате, парафразирате, враћате исто, налазите оно што сте већ пронашли. Поезија има у себи тај додир неизвесног, тај тренутак проблеска нечега што није ваше обраћање било коме, него обраћање вама. Шта ће вам Он у датом тренутку рећи је увек упитна ствар.

Можемо ли говорити о психи, или о свету, као нечemu што је априори религиозно или атеистичко?

— Мислим да не можемо. Патетично је рећи да је душа по себи религиозна. Мислим да је још патетичније рећи да је хришћански или будистички или другачије религиозна. Исто тако је неумесно тврдити да је човек по дефиницији безбожно биће, коме је накнадно злом вољом

Данас се често чује „религија је мој доживљај“, или „не ваља се“, или „треба се“ – може ли се говорити само о религијски индивидуалном или религијски социјалном?

— Не може се говорити о једном без другога. Религијско је с једне стране, феномен групе која баштини одређени пут, *credo*, симбол вере. Она нас увек затиче у свету – била је ту и када ми нисмо били ту. Истовремено, баш зато што је људска ствар, религија неминовно у себи прелама оно индивидуално, људско, тако да су обе димензије виђења ствари неминовне. Не можемо религију утерати у пуку самовољу, индивидуалну ексцентричност. Колико год религија била ствар групе и традиције, мора да се чува да не обожи ту своју традиционалност зарад за добијања веће кохезивности групе. Када им се живот компликује, људи осете потребу за неким триком, „зецом из шешира“, за цокером. Неретко је то мультинационални харизме, магије и идеологије.

Да ли смо по рођењу религиозни? Како људи постају заиста религиозни или заиста атеистични?

— Нисмо по рођењу религиозни. По рођењу нисмо чак ни људска бића. То постаемо ако по рођењу будемо на адекватан начин прихваћени и неговани од људи. Када се роди људско биће је полуфабрикат, незавршен. Развој нашег нервног система и свега што ће се надовезати на њега

Хришћанство и савремена козмологија

Блиски сусрет треће врсте

Превод: Ђорђе Вукашин Милићевић

Није могуће засновати хришћанску антропологију или козмологију без узимања у обзир нових базичних научних сазнања о човеку или свемиру. А та сазнања, бар за сада, не могу искључити могућност постојања интелигентног живота ван Земље.



Поново наслов филма. Наравно, у питању је дело Стивена Спилберга из 1977. године (*Close Encounters of the Third Kind*). Користим га јер желим да се позабавим питањем за које заинтересованост не јењава већ више од пола века. У питању је *моћност постојања интелигентног живота* ван планете Земље. Наравно, *моћност*, јер до сада немамо доказа ни *pro*, ни *contra*. Али ипак, с обзиром на све што се зна и сазнаје о свемиру, могућност је више

него достојна покушаја да се на њу одговори.

Кажу да је Гагарин, када се вратио из свемира, рекао да тамо није видео Бога. Ово, наравно, није тачно; Гагарин ништа слично није рекао, али је зато друг Хрушчов, говорећи на неком од састанака, ЦККПССР или чега већ, а који је за тему имао религију, рекао да је „друг Гагарин био у свемиру и да тамо није видео Бога“. Излишно је рећи да друг Гагарин није имао много прилике да демантује друга Хрушчова,

пре свега из разлога лично-безбедносне природе, претпостављам.

Чему све ово? Па овако: замислите, након хиљада година теологије и размишљања, тумачења и приче о томе шта су то небо и земља о којима говори Свето Писмо, где је то Бог и како се до њега долази, нашао се човек да тврди да Бога нема зато што га Гагарин није видео у свемиру. И то не било који човек! Е сада, тема којом се бавимо има сличну тежину; многи мисле да би евентуално откривање живота у све-

миру, поготово интелигентног облика живота, био нови „доказ“ којем би се нарочито обрадовали људи интелектуалног кова попут друга Хрушчова. Другим речима, био то је још један у низу доказа против онога у шта хришћани верују. Но, да ли је то заиста тако?

Спона светова

Најпре, ова прича траје више стотина година; на много места се може прочитати како је успостављање нове астрономије заправо оспорило оно што се може назвати хришћанској козмологијом. То није без основа, нарочито уколико се узме у обзир реакција оновремене Римокатоличке цркве у одбрану класичне, традиционалне, у основи античке, козмологије; међутим, никако не треба заборавити да су многи оци модерне астрономије били не само хришћани, већ и свештеници. У том смислу, треба разликовати фактичку супротстављеност тадашње Цркве модерној астрономији, условљену многим *стиљашњим* разлозима, од могуће *начетне*, за коју, верујем, нема простора, јер хришћанско предање и знање о свету и човеку може да интегрише у себе резултате модерне науке. Са друге стране, у мери у којој су истинити, ови резултати имају апсолутну релевантност за теологију и у њој одговарајуће им аспекте. Тако, примера ради, није могуће засновати хришћанску антропологију или козмологију без узимања у обзир нових базичних научних сазнања о човеку или свемиру. А та сазнања, бар за сада, не могу искључити *мотућносћ* постојања интелигентног живота ван Земље.

Верујем да основни проблем у вези са овим питањем није козмоловске, већ антрополошке природе. Јер оно што се њиме доводи у питање јесте средишње место човека у домостроју спасења. Наше предање нам говори о човеку као о бићу које је спона светова. Допуштањем могућности да постоји интелигентан живот ван планете на којој обитава човек, био би доведен у питање овај битни чинилац хришћанског веровања.

Деконструкција

Ови ставови, наизглед веома заокружени, захтевају оно што се обично назива *деконструкцијом*.

Почнимо од човека као споне. *Respondeo dicendum:*

То да је човек биће које представља „место“ сједињења свега што постоји још увек не значи да под тим човеком треба искључиво подразумевати биће које живи у одређеној земљи или, зашто да не, на одређеној планети, биће које има одређену боју коже, одређени промер зенице, одређене пропорције главе, или шта томе слично. Да је то тако, доказаћемо позивањем на негативне примере из, надамо се, прошlostи. Наиме, све до скора било је много оних који су веровали да се под људским бићем подразумева, у правом смислу те речи, само јединка светле пути, индоевропског порекла, по могућности мушких поља, која насељава оно што се сматра центром света (Европа), а што се, када погледамо било коју мапу или модел Земље млађу од 400-500 година, баш и не може узети за очигледно. А било је потребно неколико стотина година да се докаже да то није тако... Такође, да не помињем да је таквих *проишванијелских* уверења било, а и данас понегде има, међу онима који су се сматрали хришћанима. Дакле, изгледа да нема основа да „дефиницији“ човека какву свако од нас *подразумева* пријадамо апсолутни карактер. Њена слабост лежи у методу; ова дефиниција је *индуктивне* природе, а такве дефиниције су апсолутно истих само уколико је број узорака апсолутан. Ми, наиме, немамо доказа да се у догледно или недогледно време неће појавити још нека „врста“ људи која би проширила ову подразумевану дефиницију човека. Рецимо, дефиниција човека би до пре пар десетина година могла да укључује и искључиво природни начин постанка или зачећа новог људског бића. То данас не важи у истој мери, јер имамо људе који нису у потпуности зачести природним путем, а извесно је да ће се у том правцу још даље отићи, ма шта ми о томе мислили. Такође, ова дефиниција полази искључиво од онога што је *видљиво*, а за човека, посматраног у контексту истине вере, још је важније оно што је невидљиво. Зато ћемо на супрот овој „подразумеваној“ дефиницији човека покушати да на исто питање одговоримо из

перспективе предањског учења о човеку као бићу створеном по икони и подобију Божијем.

Домострој и границе

Наиме, управо се у овом учењу крије одговор на то зашто о човеку можемо говорити као о спони света јер се спајање света остварило у догађају који представља испуњење заглога Божанског лица у човеку, у догађају оваплоћења Сина Божијег. У том смислу, подразумеваној *индуктивној* дефиницији човека супротстављамо *дедуктивну* у којој се човек дефинише као биће које може да узме удела у догађају оваплоћења Сина Божијег и тако заузме централно место у домостроју спасења. Другим речима, човека дефинишемо у перспективи његовог есхатолошког остварења. Верујем да се у овој тачки приближавамо старохришћанском виђењу човека које нам је понајбоље предато кроз данас некако запретене нивое значења тајне крштења. Јер управо је крштење оно што обнавља, или пре конституише човека као створеног по лицу Божијем. Зато једина позитивна тачка и темељ хришћанске антропологије може бити само крштење. У том контексту, теолошко-антрополошка дефиниција човека би била: *човек је биће које може да се крсти*. То, наравно, не значи и да мора да се крсти. Човек је биће које може слободно, са *да* или *не* (Мт 5,37), одговорити на позив Еванђела. Верујем да се у тој могућности исцрпљује сва дубина и ширина концепта *интелигентно живо биће*.

Стога, мислим да нема потребе да ми хришћани стрепимо уколико икада дође до близкој сусрета *шреће врсће*. У том случају треба да радијмо што и иначе: *пройоведамо*. Уколико се одазову проповеди, пронашли смо *браћу*. Како и зашто? Бог зна, а откриће и нама када и ако буде било потребно. Наиме, уколико су у домостроју спасења превазиђене границе порекла, језика, пола и томе слично, зашто исто не би важило и за „границе“ планете? Лично верујем и знам да светлост васкрсења допира до последњег „кутка“ свемира који, како ствари стоје, умире од сопствене величине.

Да ли вам је то однекуд познато? ■

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

Браћа и сестре Исуса Христа

гр Предраг Драгутиновић

У новозаветним текстовима се често помињу браћа Господња (нпр. Мк 6,3-4; Јн 2,12; Гал 1,19). Ко су они били и како се ови наводи доводе у везу са вером Цркве у Приснодјевство Свете Богородице Марије?

У Еванђелијама се на неколико места приповеда о Исусовој породици и његовом односу према њој (Мк 6,1-6; Мт 13,54-58; Лк 4,16-30; Јн 4,44; 6,42). Исус се представља као учитељ у синагоги у Назарету, својој постојбини. У Еванђељу по Марку (6,3) наводи се да присутни народ реагује с чуђењем на њега: „Није ли ово дводеља, Син Маријин, а брат Јаковљев и Јосијин и Јудин и Симонов? И нису ли сестре његове овде међу нама?“ Интересантно је да Еванђелиста не наводи Јосифа као главу породице, већ мајку Марију, четворицу браће и непознати број сестара.

Дрводељин син

С друге стране, Матеј не наводи да је сам Христос био дрводеља, већ да је Син Јосифа дрводеље. Он такође по имену наводи четворицу браће и такође, као и Марко, сестре Исусове (13,55-56). Лука такође наводи да је Исус сматран Сином дрводеље Јосифа (Лк 4,22), док Јован приповеда недоумицу Јудејаца на следећи начин: „И говораху: није ли ово Исус, Син Јосифов, коме ми знамо оца и мајку? Како дакле он говори: С неба сам сишао?“ (Јн 6,42). Заједничко свим приповестима је да Исусови суграђаници са недоумицом посматрају како неко ко им је познат, има дрводељски занат, дакле недовољно образовање, поучава у синагоги и чини чуда. Њихово тобожње познавање Исуса одвело их

је до тога да се сблажњавају о њега, што пак Исус доводи до констатације: „Нигде није пророк без части до у постојбини својој и међу родбином и дому своме“ (Мк 6,4).

Иако породица није разумела његово послање за његовог земаљског живота, Лука у Делима апостолским (Дап 1,14) извештава да су окупљеној заједници која је поверовала у Вакрслог Христа припадали и Марија и браћа Исусова. То значи да је искуство Вакрсења изазвало промену у ставу према њиховом брату. Да се Вакрсли Христос јавио своме брату Јакову припада најранијем хришћанском Предању које је записао апостол Павле (1Кор 15,7). Јаков, брат Господњи, преузео је потом водећу улогу у јерусалимској заједници коју је водио две десетије, све до своје страдалничке смрти (уп. Гал 1,19; 2,9; 2,12; Дап 15,13-21). Браћа Господња су у раној Цркви били мисионари који су проповедали Еванђеље, о чему сведочи и белешка апостола Павла (1Кор 9,5). Две посланице које су ушле у канон Новога Завета приписују се браћи Господњој. Ради се о посланици Јаковљевој и Јудиној. Све то значи да се почетно неразумевање од стране браће претворило у ревновање за веру у Вакрслог Господа и његову Цркву.

Као што смо видели, у Еванђелијама се наводи да је Господ Христос имао четворицу браће и неколико сестара. Међутим, тачан степен сродства са

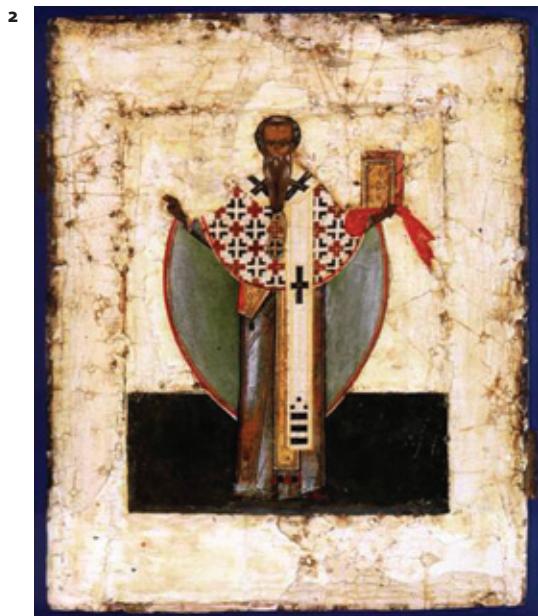
наведеним особама није могуће одредити само на основу еванђељских извештаја. Чињеница је да се не наводе посебно родитељи ове браће и сестра, већ само имена Исусових родитеља. Овакво стање у тексту у историји Цркве често је доводило до мишљења да се ради о деци из Маријиног и Јосифовог брака. Повод за такво тумачење давало је место из Еванђеља по Матеју 1,25: „и није знао за њу док не роди сина свога првенца ...“.

Приснодјева

Неки тумачи сматрали су да овај стих сведочи да је Марија по рођењу Исуса имала нормалне брачне односе са својим супругом Јосифом и то због тога што „док не“ схватају као хронолошку одредницу, а „сина првенца“ као указивање на то да је Исус био први, најстарији син. Ово тумачење, међутим, уопште није убедљиво, пошто се темељи на хронолошком разумевању „док не“ које у грчкој граматици веома може да означава неодређеност у времену. Таквих примера има много, а упечатљив је стих у Мт 28,20: „и ево, ја сам са вама у све дате док се не сврши свет (до свршетка света)“. Овде видимо да се „док не“ користи за неодређеност у времену: Христос наравно неће престати да буде са ученицима када дође крај света већ ће наставити да буде са њима. По овој аналогији може се закључити да Марија не престаје да води девствени

1 Богородица Одигитрија, хиландарска икона, 14. в.

2 Свети Јаков, брат Господњи, темпера на дасци, Новгород, 16. век



живот после рођења свога првог и једног Сина.

Што се тиче израза „сина првенца“, треба имати у виду да се свако дете које је прво „отворило утробу“ мајчину називало првенцем, без обзира да ли је то дете остало једино или је пак касније добијало браћу и сестре.

Овим аргументима може се додати и то да се Марија никде не назива мајком остале браће, већ само мајком Исусовом. Свети оци су у својим тумачењима теме указивали на величанственост религијског доживљаја који су морали имати и Јосиф и Марија приликом откривења Божијег којег су се удостоили. Јосиф, кога Матеј назива „праведни“ (Мт 1,19), био је сведок јединственог Божијег откривења и тешко је замислити да би после овог јединственог откривењског догађаја и присуства свему чудесном што се догодило са Исусом могао да настави брачни живот као да се ништа није догодило. Богородица Марија је такође сасуд изабрани и од целокупног људског рода кључна личност у Оваплоћењу Исуса Христа, те је тек у њеном случају тешко замислити да би она после свега могла водити обичан брачни живот. Све ово говори у прилог да црквена вера у Маријину девственост за живота не може бити пољуљана никаквим тумачењима који би тобоже указивали да је било друга-

чије. У том смислу претпоставка да су браћа и сестре Господње били његови рођени браћа и сестре, односно браћа и сестре по мајци, пошто је у Еванђељима јасно да је Марија бесемено зачела Исуса, мора бити искључена и не може бити подржана ни од новозаветних текстова, нити од стране Цркве-ног Предања.

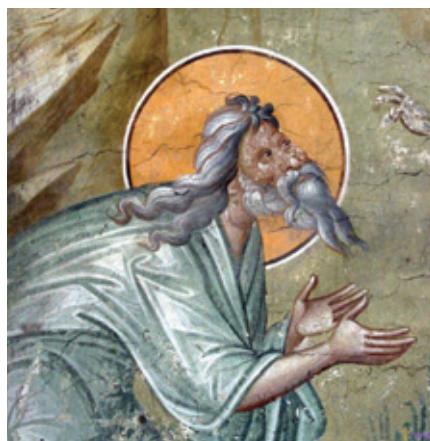
Браћа и сестре

После свега, остаје питање како разумети израз „браћа и сестре“. У историји тумачења Новога Завета било је много покушаја да се прецизније дефинишу родбински односи Исуса и његове браће и сестара. Сви ти покушаји наравно остају у сфери хипотезе, пошто еванђељски текстови у том погледу не нуде сигуран ослонац. Блажени Јероним је сматрао да израз „брат“ треба разумети као „рођак“, тако да би браћа и сестре који се наводе у Еванђељима у ствари били Исусови ближи рођаци. Ово мишљење би се могло даље разрадити у смислу да је Назарет био мало место (процењује се да је у Христово време могао имати око 200 становника) са јаким сродничким везама и да тамошњи становници наводе најближе Исусове рођаке да би показали како добро познају његов биолошки идентитет.

Иначе, и у старозаветној традицији израз „брат“ је шире схвatan и није

морао значити рођени брат. Сведоци смо да се и данас израз „брат“ користи у једном ширем смислу, као брат од стрица, од тетке и сл. Другачије мишљење изразио је Епифаније Кипарски. Он сматра да су „браћа и сестре“ из Еванђеља у ствари Јосифова деца из првог брака. Пошто је Исус био усвојен од стране Јосифа, он је важио за Јосифов законски син, тако да су му Јосифова деца из првог брака били законски браћа и сестре.

На крају можемо да закључимо да Приснодјевство Богородице Марије никде није изричito посведочено у Светом Писму Новога Завета, али и да никде није изричito оспорено или доведено у питање. Вера Цркве у Приснодјевство Пресвете Богородице плод је благодатног тумачења еванђељских текстова од стране заједнице Цркве која је у лицу Марије препознала оно најузвишеније што је људски род икада могао понудити своме Творцу, а то је чист сасуд љубави, посвећености и послушности вољи Божијој. Никада једној особи која је једна од нас није указана толика част, да буде удостојена материнства. Оно-ме чијем имену се приказа свако колено што је на небесима и на земљи и под земљом и сваки га језик признаје да је Господ Христос на славу Бога Оца (Фил 2,10–11).



Авраам – човек одлучне вере

Наставак из претходног броја

Вера као ходочашће

Јован Блајојевић

Вером Авраам послуша кад би позван да пође у место које је имао да прими у наследство, и пође не знајући куда иде... и у шаторима становаше са Исааком и Јаком, сунаследницима обећања, јер очекиваше град који имаше темеље, којем је неимар и творац сам Бог... Зато се Бог не стиди назвати се Бог њихов...

Јеврејима 11,8-10.13-16

Доминантна тема одељка Јевр 11,8-10.13-16 је *наследство*, што није непосредно повезано са Пост 12,1-3, али јесте са поседовањем хананске земље (Пост 15,7; 22,17; 28,4; 1Дн 16,18; Пс 104,11; Јуб 22,17; Дап 7,5-6). Божији позив усмерен је према наслеђу (Пост 11, 9.13.17.33.39. уп. 4,1; 6.12.17; 7,6; 8,6; 9,15; 10,23.36). Живот Авраама, тегобан живот сталног номадског странствања и оскудице у Обећаној земљи (Јевр 11,9) био је другачији од удобног живота у вавилонским градовима, али то није поколебало оце ходочаснике јер да су мислили на ону (*отаџбину*) из које су изашли, имали би времена да се врате (Јевр 11,15а). Мисли праотаца биле су усмерене према Богу и то их је водило ка бољој, небеској отаџбини и небеском *трагу*, кога су *поздравили из далека* (Јевр 11,13б).

Шта им је дало истрајност на тегобном ходочасничком путовању?

Указује се на есхатолошку природу њихове вере којом су *видели обећани траг који имаше темеље* (Јевр 11,10а). Пролазна егзистенција *шаторовања* супротстављена је *трагу са темељима*, трајном дому. Писац Посл. указује на вековну чежњу номада за територијом коју ће трајно настанити и коју ће оставити у наслеђе потомству. Он супротставља *неутемељен* живот номада граду који пружа заштиту од недаћа и опасности. Својим животом прао-

ци су показивали да су ходочасници и странци, да је циљ још пред њима. Странствовање Авраама казује да Ханан није истинско наследство, већ пролазна станица ка божанском граду – коначном циљу ходочашћа. Идеја града који је Бог утемељио развија се на представи Сиона, небеског града *Боја живоћа*, истинске, непромењиве и сигурне *отаџбине* (Пс 86:1 упр. Јевр 11,16; 12,22.28; 13,14). Библијски концепт, по коме је Бог поставио темеље Јерусалима, проширен је у јудејској и хришћанској апокалиптици и на темеље небеског града (Ис 28,16; 54,11; 4Језд 10,27; Отк 21,10-14.19-20) што представља метафору Царства Божијег и опште владавине Божије (Јез 48,35; Тов 13,7-18; Јевр 12,22, 13,14; Отк 3,12; 4Језд 7,26; 8,52). У јудејској апокалиптици постојало је схватање да је небески град, којем је *неимар и творац сам Бог* (11,10), у визији показан Аврааму (Пост 15,9-21). Према писцу *Химне вере*, Писмо не говори о историјској географији већ о тран-

сцедентном наслеђу незнане (и неспознатљиве) земље (11,8б). Авраам је храбро кренуо у страну земљу и непознату будућност. На непознатости је одговорио чврстом вером у реч Божију. У крајњем смислу, његова вера је почивала на обећању о будућности чиме је потврдио да је вера заиста *основ свећа чему се надамо* (11,16).

Вера којом су праоци гледали будуће испуњење обећања Божијих повезана је са *исповедањем да су странци и дошљаци на земљи* (11,13в). Употребљен је *технички термин за јавно исповедање вере* који повезује праотачки одговор вере са члановима хришћанске заједнице који су се налазили у искушењу да напусте своје исповедање. Исказ је утемељен на Пост 23:4. Означава живот без грађанских права и тиме статус *житеља другој реда*, статус који је имала већина хришћана преткоистиновске ере (упр. 1Пт 1,1-2). То убедљиво сведочи *Посланица Диојенију* (2.в.хр.ере) које хришћане описује као *дошљаке у сопственим зе-*

Метафизички израз *поздравити из далека* има класичне аналогије код Еурипида, Платона, Филона итд, који описују људе који *из далека поздрављају своју домовину* или робове, који продати у туђину носе клетву оних који су онемогућени да сањају о *поновном поздрављању своје (родне) земље*. Тиме се казује да су се праоци *враћали* својој небеској отаџбини. Писац сугерише да се човек вером не враћа само Богу, од кога га је грех удаљио, већ самим себи, свом истинском **ја** и вредностима истинског човештва и хуманости.

Редактор Поновљених закона стално указује да земља (и њено поседовање) може да буде непријатељ сећања рушитељ историјске несигурности (која нас окреће Богу). Средишње искушење земље за Израил је то што ће Израил престати да се сећа, насељити се и замислiti како је увек било тако и како ће увек бити тако. Попуздана сигурност отупљује сећање на пређање дане, али и на коначни циљ.



2

1 Гостољубље Авраамово, Грчаница (детаљ)

2 Гостољубље Авраамово – мозаик из Цркве Санта Марија Мађоре у Риму, 5. век

мљама (који имају грађанске одговорности, али не и права), којима је свака земља домовина страна (иако им је и свака страна земља као домовина), јер њихова етистенција је на земљи, али је њихово трађансство на небу.

Употребљена слика је утемељена на сплици праотца и опомиње на искушење земље које је често савладавало њивове потомке који су заборављали да је Обећана земља савезни дар Божији и самог Дародавца. Они су се, вековима после праотца, населили у Обећаној земљи која је требала да буде само станица на путу ка потпуном испуњењу божанских обећања праоцима. Изашли су из богоборног Вавилона, изведени су из ропског Египта, али нијесу схватили прави смисао божанских интервенција у својој историји. Изградили су богоборни и нехумани менитасије Вавилона и будући тиме поробљени ускоро су постали и политички робови Вавилона. Пророци Божији, опомињали су сународнике против кршења савеза, идолопоклонства и социјалне неправде, национални слом су препознали као божанску педагошку меру. Највили су излазак из вавилонског ропства и обнову Јерусалима, града који је требао да потомке Авраама подсети на **небески Јерусалим**, Свети град утемељеног на вредностима царства Божијега супротних нечовечном поретку Вавилона.

Значајно је да праотац Авраам заузима видно место у богослужбеним текстовима који га препознају као *праведника, пријатеља Божијег, ходочасника, ботољубивог и божансктвеног праоца Христовој* из периода *пре закона*. Готово све древне литургије помињу

Авраама и моле Бога да прими молитве и приносе богослужбене заједнице као што је примио Авраамову жртву. Ове речи су спомен праоца, молитва Богу, али и позив сваком хришћанину, позив кроз који одјекује позив последњег библијског списка – Откривења. Оно је приказ сукоба два града, богоборачког Вавилона и небеског Јерусалима. Зато позив надахнутог пророка:

*Идаде, идаде Вавилон велики
и иосија стан демонима
и шамница свакоме духу нечистоте...
Изажиши из ље народе мој,
да не саучествујеште у тресима љеним
и да вас не снађу зла љена,
јер треси љени достиоше до неба
и Бог се ојомену **нейравде** љене*

(Отк 18,1-5)

није позив револуционарног рушења постојећих *нейраведних друштвених поредака*, већ позив да се придржимо праоцима Израила на *ходочасничком путовању вере* ка небеском Јерусалиму, путовању личног преображаја који од Вавилоњана чини Јерусалимљане, поданике Царства небеског и сунаследнике савезних обећања датих праоцима Израила, тако да ће се Бог који се не стиди названи *Бог њихов* (Јевр 11,16) постати и *Бог наш* (Отк 21,3.7).

Формулација *Бог њихов* једна је од основних формулатија Писма и сина-гогалног богослужења (Изл 3:6.15.16 упр 3,13). Надограђује се тврђњом да им је Бог *ириремио траг*, честом темом апокалиптичке књижевности и значајних таргума чије рефлексије имамо и у Новом Завету (Отк 12,6,

21,2; Апок Вар 4,3 уп. Јн 14,2). Аутор *Јерминој Пастира* (2.в.хр.е.р.) сведочи колико је лако изгубити ову перспективу говорећи да је постићујуће што хришћани више не чезну за градом Божијим и иако слуге Бога живога заборављају да живе у *страној земљи*, спремају скупе грађевине и беспо-

изрази *неимар* и *творац* не налазе се никде другде у Новом Завету. Употреба ових термина има корене у јелинистичком јудаизму који овим терминима говори о Богу као створитељу физичког универзума. Филон, под утицајем Платона, често повезује ове термине када говори о Богу као створитељу. Постоји битна разлика у контексту употребе ових израза код Филона и у Посл. Филон изразе користи увек у контексту Бога као творца физичког света, док они у Јевр 11,10 имају изразито есхатолошко значење. Уколико се прави разлика у нијансама ових термина, први означава Божију стваралачку мудрост у планирању небеског града, а други означава Божију стваралачку моћ у извршавању свог плана.

требна боравиша заборављајући да је њихов град *далеко од ове земље* и да у њега треба да се врате. Ова мисао, посведочена *Химном вере*, програмски је израз сваке генерације, а нарочито наше која – више него и једна друга до сада – треба да себи постави питање *кome ћемо се приволеши царству, земаљском или Небеском*.

Свети Ђорђе Кратовац

занатлија и новомученик

Радован Пилићовић

Тертулијанова оцена да је мученичка крв сeme за нове хришћане, а не потврда тријумфа зла над Христовом црквом, није изгубила своју актуелност са престанком класичне епохе гоњења Цркве која је трајала до Миланског едикта 313. године. Сусрет Православља и ислама на Балканском полуострву у XIV и XV веку био је политички судар, такође и верски рат и изазов за богословску полемику.

Пад Цариграда (1453), скидање крста са Св. Софије и њено претварање у исламску богомољу била је насиљна акултурација нове вере на старим византијским просторима, традиционално хришћанским. Те географске зоне су биле колевка светости и васељенског православља. Нови турски господар, је доносилац исламске вере и као „Агарјанин“, смештен је у библијско поимање света и историје. Преко Агара и Турци су деца Аврамова, и многи ће са њима ратовати, а они ће тражити сукоб са многим противницима. Према таквој богословско-историјској концепцији, Турци Агарјани руше хришћанско царство и културу због грехова и моралног пада самих хришћана.

Цивилизацијски контекст

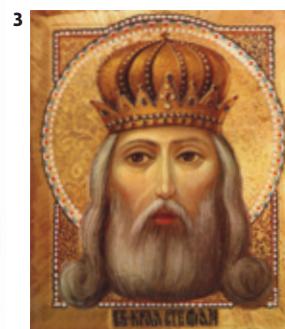
Исламизација, прелаз са хришћанства на веру агресора, често пута није била насиљна, нарочито не у првом веку турског господства. Најстарији српски записи сведоче о промени вере ради стицања привилегија и бољег друштвеног положаја. Двоверство, постојање криптохришћана у мусиманској средини је дуговладајућа и распрострањена појава османске цивилизације. Историја људских душа и осећања је нарочито бурна, драматична и трауматична на просторима класичног српског средњовековног политичког успона.

Градић Кратово, смештен у данашњој североисточној Македонији, источно од Скопља, града у коме је цар Душан прогласио Српску Патријаршију 1346, у коме су на државним саборима проглашени чланови Душановог Законика 1349 и 1354, био је важан рударски центар. Његова економска важност препозната је и од нових турских господара који прпе његове ресурсе. У њему су у XV веку знаменити племићки родови Пепића и Бојкића који се баве рударством и имају повластице од самих Турака. Из Кратова је дијак Дмитар који 1466. за потребе охридских архиепископа Доротеја и Марка преписује Номоканон „јер велика црква охридска, Прве Јустинијане, горе наведену књигу нема преведену на српски језик“... Преотимање јужних крајева из средњовековне државности Немањића и обласних господара пропраћено је у црквеним круговима као тешка несреща. Монаси Манастира Трескавца код Прилепа су у другој половини XV века на повељама цара Душана записивали: „О, благоверни царе Стефане, где си сада!“, а један писар је своје дело над којим се бавио у Скопљу датирао и сместио: „године 1434, седмога лета по кончини благочестивог деспота Стефана, у царству безбожног цара Мурата-бега турског у области скопског града у селу Ви-

томирцима, Храму Св. Вазнесења Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа“...

Житије новомученика

У Кратову, граду недалеко од Лесновског манастира, задужбине Душановог великог војводе Јована Оливера, посвећеног Св. Архангелима, родио се Георгије (Ђорђе), од честитих хришћана Димитрија и Саре. Родитељи су га воспитавали у идејном свету хришћанске вере и благочешћа. Оставши рано без оца, мајка га шаље у „Сардакијски град“ – данашњу Софију у којој се обучава у занату златара и кујунџије. Од средњег века бити златар значи до краја бити човек урбане средине. Душанов Законик је прописивао казне ако носиоци таквог умећа живе по селима. Средац или Софија, имао је везе са Скопљем преко Кратова, Криве Паланке и Ђустендила, јер је реч о старом римском попречном путу, а пренос моштију Св. Краља Милутина из Бањске у Софију (1460) сведочи о духовном, општеправославном јединству централнобалканских крајева. То јединство је много боље и лепше од балканских етнофилетистичких подела модерног доба. Оно спаја Србе са Бугарима, Грцима, данашњим Македонцима у ликовима светих као што су Кирило и Методије, Климент Охридски, Јован Рилски, Прохор Пчињски, Гаврило Лесновски.



1 Света Петка, Свети Ђорђе Кратовац и Света Ангелина Бранковић – Стематографија Христофора Жефаровића из 1741. године

2 Деспот Јован Оливер, ктиторска фреска из Манастира Лесново, око 1347. године

3 Свети Краљ Милутин – савремена бугарска икона

Млади Ђорђе у Софији учи за златара, али изучава и свештене књиге своје вере. Редовно похађа богослужења, има добrog учитеља и духовног оца, образованог свештеника и добрг народног пастира, Петра, познатијег као Поп Пеја. Кратовац се у Софији на дахњује и налази укрепљење крај монхију Св. Краља Милутина, који је за локалну средину представник старе славе и остваривог спасења. Прилика је да наведемо и смелу претпоставку Светозара Душанића, дугогодишњег управника Музеја СПЦ, да је поп Пеја идентична личност са оним Пејом који се помиње у натпису на цркви у селу Трново код Криве Паланке. Према том епиграфском споменику из 1505. године Пеја је са супругом Пројком био ктитор богомольје.

Главни хагиографски извор за личност Св. Георгија Кратовца јесте Житије и Служба чији је аутор савременик и сведок његове мученичке кончине поп Пеја. Житије (које су издавали и тумачили научници као што су Ватрослав Јагић, Ђуро Даничић, Стојан Новаковић, Александар Гильфердинг, Милан Ђ. Милићевић, Димитрије Руварац и Димитрије Богдановић) је складна приповест о младију који је исповедао Христа, ушавши у богословску полемику и диспут са ученим улемама и хоџама из Софије и околине. Преко дијалога и понуде да прими ислам и стекне ве-

ће друштвено признање, славу и част, да буде још урбанији и богатији, млади Ђорђе супротставља хришћанско смирење, осведочену светост и благоухану моћ монхију Св. Краља Милутина. Ту је и историософска реминисценција на стара хришћанска царства и моћне владаре и одлучност да по Светом Писму свакој људској светској владавини, па тако и турској, једном мора доћи крај. Био је жртва клевете да је хулио на Мухамеда, одведен у тамницу и изведен пред судије који су га ставили пред учену, или промена вере или грозна и јавна смрт на ломачи.

До изражaja долази и личност његовог хагиографа. Поп Пеја га уједно боđри и соколи што је прославио Христа, али чини све да му спасе живот, ако треба и да потплати судије и чуваре да би се олакшало сужњу. Све је имало добру равнотежу, у духу благоразумности стarih времена, јер се мучеништво не провоцира, не изнуђује или изазива. Са друге стране истина се храбро исповеда, без компромиса и уступака. Кратовчева кончина је била овенчана мучеништвом, али и славом. Његово спаљено тело није уништено, није опогађено лешинама угинулих животиња, него је нађено прослављено, благоухано, као необориво сведочанство хришћанске вере у опште Васкрсење.

Једна стихира са службе која је написана непосредно после његовог

страдања за Христа каже: „Изданак си од побожних родитеља, изникао си из српског корена и вођен Светим Духом, оставил си отачество и сроднике, који су у Кратову, дошао си у град Сардањски“ (превод Лазара Мирковића). Новомученик је пострадао за веру Христову 11. фебруара 1515. године у Недељу месопусну.

Сведочанства култа

Најстарији рукописи Житија Св. Ђорђа Кратовца датирају из XVII века, какви су рукопис бр. 479 из Хиландара, затим рукопис српскословенске редакције који се чувао у Манастиру Рила, данас у Народној библиотеци у Софији. Занимљив и важан је сарајевски препис који датује из 1714 године. Млађи преписи и штампана издања су бројна. Овај светитељ се врло рано иконопише, што сведочи да је његов култ општеприхваћен и распрострањен. Хиландарски игуман Пајсије је руском цару Ивану Грозном ишао у посету 1550. и поклонио му обострани диптих (на једној страни Св. Краљ Милутин и Стефан Дечански, а на другој страни Св. Кнез Лазар и Св. Ђорђе Кратовац). Из XVII века су ликови кратовског светитеља у студеничкој припрати, Манастиру Ломница, Грачаници, и новије представе у другим црквама. У самом граду Кратову Црква Св. Ђорђу Новом је подигнута 1925. године.

Православно богословље у српској историји и култури

Св. Григорије Палама и Срби

Блаћоје Панићелић

У Србији четрнаестога столећа постојали су сви предуслови за превођење списка богослова какав је био Григорије Палама. Тада је црквени живот у Србији био обликован утицајима који су долазили са исихастима преплављене Свете Горе. Иначе, и пре четрнестога века значајнији српски књижевници и богослови били су происихастички оријентисани.

Почетком седамдесетих година прошлога века, када је истраживање православне исихастичке баштине било у експанзији, истакнути византолог сер Димитрије Оболенски (исхитрено) је изнео тезу да је аскетска мистика коју је покрену византијски исихазам друге половине четрнаестога века „веома површно“ продрла у српске земље. Поменути став се повремено појављивао, и то као по правилу, код идеолошких острешћених (анти-исихастичких) научника. Међутим, он је, на основу темељнијих истраживања српске археографске грађе (посебно од стране В. Мошина, Д. Богдановића и М. Лазића), демантован и констатовано је да је теза о површном продирању исихазма у српске земље четрнаестога века изнесена без дубљих и свестранијих егзактних увида у постојеће српске историјске изворе. Са друге стране, и код научника који су имали трезвенији став према исихастичкој традицији и ангажовано је истраживали, неретко се дешавало да се интензивни и комплексни однос Св. Григорија Паламе и Срба игнорисао. Покушајемо у овом кратком есеју да укажемо на значајне сегменте те, за обе стране (и Паламу и Србе), судбоносно важне везе.

Однос најзначајнијег позновизантијског богослова Св. Григорија Паламе и Срба се може посматрати на два нивоа. Први се односи на директни (лични) однос Паламе и ондашњих Срба, а други се тиче утицаја Палами-

ног богословља на рану српску теолошку мисао (пре свега, преко превода његових списка), односно формативног утцаја на средњовековни српски верски идентитет.

Григорије Палама и цар Душан

Колико нам је познато, Срби су најмање два пута помогли Палами у моментима када је бивао најугроженији. Први пут, за време жестоких исихастичких спорова, српски монаси из Манастира Хиландара стали су на страну тиховатеља које је предводио Палама, и тада је хиландарски игуман потписао познати *Светојорски томос*. Други пут су га трговци из околине Дубровника откупили од Агарјана и тако спасили ропства. Упркос несумњивој важности тих догађаја, најзанимљивији сусрет Паламе са једним Србином догодио се у зиму 1347/48. године. Највећи богослов и највећи владар онога доба у исто време бивају „прогоњени“, први од својих непријатеља – антиисихаста, а други од куге, и спас налазе на истом месту – Светој Гори.

Душан, од скора владар „Срба и Грка“, искористио је присуство значајног јерарха византијске цркве, који је био у незавидном положају (није могао да буде на својој катедри у Солуну), сусрео се с њим и понудио му прелазак у своје царство. Палама је одбио ту Душанову понуду. Касније ће прихватити да у његово име преговара, није нам ближе познато о чему,

са цариградским двором. Резултат тог посланства нам, такође, није познат.

До нас је дошла и једна интересантна легенда о сусрету Паламе и Душана. Приликом разговора цар Душан је подсетио солунског епископа да га Грци не желе, и пошто не може да се врати на своју катедру, понудио му је да дође у Србију, где ће добити све могуће животне погодности (цркве, градове...). Св. Григорије, као доследни исихастички подвигник, пошто је пажљиво саслушао све понуде, одговорио је: „Ми немамо потребе ни за политичком влашћу, ни за областима, ни за приходима, ни за зарадом, ни за великим благом“. А затим је свој став илустровао тако што је човека упоредио са сунђером који тек једну чашу воде може да упије. Показавши руком на Егејско море, које је запљускивало снегом покривени Атос, Палама је упитао Душана да ли би сунђер бачен у море могао у себе да прими сву воду његову? – Не, не би могао, одговорио је сâm Палама. И додао, упио би само чашу, а осталог се не би ни дотакао. Након тога, Душану је све било јасно.

Палама у српској средњовековној преводној и оригиналној књижевности

У Србији четрнаестога столећа постојали су сви предуслови за превођење списка богослова какав је био Григорије Палама. Тада је црквени живот у Србији био обликован утица-



1 Свети Григорије Палама, средњовековна фреска

2 Свети Данило II, Архиепископ пећки, Фреска из Пећке Патријаршије, Црква Пресвете Богородице, око 1335. г.

јима који су долазили са исихастима преплављене Свете Горе. Иначе, и пре четрнаестог века значајнији српски књижевници и богослови били су про-исихастички оријентисани. Догађаји који су преломно утицала на то да српска православна духовност тада, али и у наредним вековима, буде по преимућству исихастичка јесу, пре свега, црквена и литерарна делатност Данила II која је утрла пут исихазму паламитског типа, а потом и превод дела Дионисија Ареопагита који је приредио инок Исаја (1371).

Најстарији српски превод неког Паламиног дела, колико нам је данас по-знато, датира из осамдесетих година четрнаестог века и налази се у једном зборнику који се чува у Манастиру Високи Дечани (ради се о чувеном рукопису „Дечани“ бр. 88), а који садржи антилатинске богословске текстове. Први текст у зборнику је Паламин и насловољен је: „Слово прво против Латина како од Оца исходи Дух Свети“, као што се може претпоставити, ради се о делу које припада чувеним Паламиним „Аподиктичким словима“ (состављеним око 1336. године). Српски превод преноси Паламину аргументацију против латинског учења о filioque, и православни став о исхођењу Духа од Оца. Поред наведеног „Слова“, рукопис садржи још један превод његовог дела које је насловољено „Против Латина“, а које, такође, припада „Аподиктичким словима“. Српски преводилац је, то је несумњиво, био изузетно богословски образован, а уз

то, имао је и свест о значају црквених полемика које су се водиле у његово доба у Византији и неопходности да и српска црквена јавност буде упућена у њих. Као што ће се показати, управо јасно изграђен антилатински став, у земљи која се налазила „између Истока и Запада“, определиће историјску судбину српског народа у будућим вековима, и обезбедити то да и у току вековног ропства он сачува свој духовни интегритет. Важно је додати да су поред антилатинских списка, у средњовековној Србији били активно превођени и Паламини подвигнички текстови, и они ће пресудно утицати на неговање исихастичке духовности у Српској Цркви, слободно можемо рећи, и до наших дана.

Сада не можемо подробно да на-брајамо све познате средњовековне преводе Паламиних дела, само бисмо напоменули да постоје индиције да у корпусу српских превода имамо и текстове који нису сачувани у грчком оригиналу. Но, о томе ће ипак последњу реч дати истраживачи Паламине писане заоставштине.

Епилог

И однос Паламе и Срба, поред још мноштва доказа разних врста, јасно упућује на то да је наведени став Оболенског погрешан. Подробније истраживање свих аспеката византијско-српских односа говоре „да је средњовековна Србија једини словенска земља која је стварно усвојила учење

исихаста, и то не само као догмат на-метнут од стране црквене власти, већ као теолошки систем који је проткан истанчаним богословским и фило-софским појмовима“ (А.-Е. Тахиаос). Можда најбољи показатељ првржености ондашњих Срба исихазму и конкретно Паламију јесте чињеница да је он у српским земљама био поштован као светитељ и пре званичног уписа у диптихе светих (1368).

На крају бисмо додали да су Срби и у модерном добу међу првима почели да се баве стваралаштвом Св. Паламе. Између два светска рата, претежно на Западу, почињу да се реализују зна-чајна истраживања паламистичког богословља, које ће у наредним де-ценијама бити водећа тема не само у патрологији, него и у медиевистици у целини. Неколико деценија пре појаве важнијих радова који обрађују Паламино дело, а у добу када су у свету чланци на ту тему били права реткост, у Гласнику Православне далматинске цркве, марта 1900. године појављује се, за историјат бављења паламизмом, значајан есеј – „Св. Григорије Пала-ма и Варлаамити“, који нажалост није потписан. У прошлом веку публикова-но је неколико изврсних радова наших богослова од којих је најзначајнији докторат Архиеп. Амфилохија Радо-вића који се бави Паламином тријадо-логијом. Дакле, и данашњи Срби, као и њихови преци, имају свест о важности Паламиног богословља како за развој теолошке мисли тако и за вођење једног здравог црквеног живота.

– Осам векова Милешеве – У знаку Руса

Живорад Јанковић

Много шта су Доментијан и Теодосије прећутали о Сави, па би према њима испало да је он по преласку у велики грчки Манастир Ватопед „заборавио“ руски Манастир који га је први примио, а то би било неповољно по Саву, познатог по својој добротељи за скоро све манастире Свете Горе. Преко Милешеве, добијен је још један детаљ Савиног рада, који сведочи да преласком у Ватопед везе са Русима нису прекидане.

Вредновање светитеља, ако се о томе уопште може говорити је различито у појединим приликама. Тако, из једанаестог века потиче „ранг“ листа учитеља и отаца цркве – Јован Дамаскин, Максим Исповедник, Јован Златоуст, Кирил Александријски, Григорије Назијанзин, Василије Велики, Атанасије Александријски, Дионисије Ареопагитски...

Знатан део живота Сава проводи у Светој Гори, али код израде милешевских фресака далеко је више везан за Свету Земљу, што је нека врста његовог завештања које сведочи о дубокој везаности за светилишта и подвигнике Палестине.

За разлику од Атоса, при посетама светињама Истока током своја два боравка у Палестини, поред поклоњења библијским местима, Сава се среће и са светим моштима. Њих Света Гора као да нема. Поред тога, Сави се током посете и Палестини и Цариграду указује прилика да куповином набавља свете мошти које и доноси у земљу. О моштима се говори и када Сава на сајмишту шаље у своје отачество драгоцености набављене током последњег путовања. Приметно је да се мошти светих више истичу код Теодосија него код Доментијана. Као да је Теодосије мање у духу Свете Горе? Теодосије се у том погледу показао као практичнији и „конкретнији“ од Доментијана.

Примећује се „агресивност“ Саве при набавци моштију: „Многе свете мошти по манастирима и у Јерусалиму и од патријарха затраживши и купивши... дође у град звани Акр

и ту остале док што часно и свето не нађе и не купи... и непрестано тражећи свете мошти, куповаше и од цара мольаше... дође у Јерменску да тражи мошти светих... даваше да му се набаве свакакве употребне ствари и часни црквени сасуди и увек тражећи свете мошти куповаше...“ Док Теодосије истиче ревност Саве у набављању моштију, Доментијан се више занима за Савине сусрете са искусним старцима и познатим духовницима. Делом свог бића Сава стално остаје ве-ран аскетском идеалу своје младости: „Васпитање пустињско из младости научивши се тегобном путу Господњем, не трпећи обичне службе опет зажеле на пустињско прохођење.“ Са тим у вези, вероватно је и избор његовог наследника на трону јерараха Српске Цркве, Архиепископа Арсенија, који насупрот неуморном светском путнику Сави никад није одлазио из Жиче, где је у своје време замонашен.

До 1938. године руски светитељи Борис и Глеб су и за учене посетиоце Манастира Милешеве били само непознати млади мученици, приказани на северозападном пиластру. Те године је, из Русије избегли научник Николај Окуњев, на основу запажања да су им тунike веома сличне онима које носе Радослав и Владислав, синови краља Стефана Првовенчаног, што је значило да су и ови непознати свеци владарског рода. Стога је руски научник изнео тезу да је ту реч о руским првомученицима Борису и Глебу. Као што често у нашој науци бива, теза је прећутно прихваћена. Они су већ ра-

није били поштовани у Цариграду, где је постојала и црква њима посвећена. Помињу се и у нововременим месецо-словима под тим даном, а према рукопису Манастира Дечана насталом крајем тринаестог века, зна се и за њихове службе код Срба. Као двојица од дванаест синова руског кнеза Владимира (Василија), страдали су у сукобима до којих долази после очеве смрти (1015).

Слика из Милешеве била је повод за мисао: „Колико су милешевски мајстори повлачили паралелу између небеске и земаљске хијерархије, види се најбоље по једном упоређењу: два млада света кнеза, Свети Борис и Свети Глеб имају исту ношњу као донатор краљ Владислав“. Оба су једнаких ставова, држе крст у левој а мач у десној руци, имају исту одећу, обућу, капе... Значај се истиче смештајем представе и скоро истоветном одећом са синовима краља Стефана Првовенчаног.

Као и много чега другог, и уношење ове представе у сликану садржај Манастира Милешеве везује се за рад Светога Саве: „Несумњиво да је Савин захтев пресудно утицао да се у Милешевијединији пут у српској уметности појаве ликови руских мученика кнежева Бориса и Глеба.“ Смело је, за стање очуваности фрескосликарства код Срба, рећи да је то „једини пут“. Овде је слика Бориса и Глеба пандан великој представи Светог Архијакона Стефана, патрона српске државе. Слично је са њиховим ликовима у руској уметности. Од значаја је трагање за начином како су ови руски свети доспели у Милешеву.

Од важности за општу историју су забележена данас тешко читљива њихова календарска имена – Роман (Борис) и Давид (Глеб). Код Руса се примањем хришћанства усталује и пракса коришћења календарских личних имена. Срби су, и поред примања хришћанства, задржали и своја ранија словенска имена, о чему довољно јасно говори и пример Немањине породице. Није то текло једноставно. Примери постојања двојних имена код Срба у средњем веку сведоче да је постојала и упоредна тежња да се пређе само на коришћење календарских. Иначе ти-ха борба – уз повремена оживљавања – између ова два принципа код Срба траје кроз целу историју Српске Цркве.

У новије време настанак јединственог феномена Крсне Славе као годишње светковине, која постоји само код Срба, доводи се у везу са овом праксом. Увођење искључиве примене календарских имена донело би прославу само имендана као личног празника – како се то већ десило код других православних народа. Код Срба то није било могуће и зато је код њих Слава, као заједничка породична светковина, заменила појединачно обележавање имендана.

Не може се ту избећи ни помен боравка младога Саве у руском Светогорском манастиру – обитељи која је у оно време имала своје специфичности, да-нас занемарене. Његов углед тада није био велики. Он није поменут у протатском акту, поводом молбе Светогорца да се запустели Манастир Хиландар уврсти међу „разнојезичним“ манастирима, где су тада наведени само амалфитски и грузијски манастири. „Ми, знајући да ће ови манастири од стране Манастира Ватопеда бити остављени да потпuno пропадну и са лица земље нестану, и да ће у њима сасвим престати и помињање блаженопочивших царева и старада који су их раније уз напоре били подигли, пријосмо љубљеном пријатељу силнога и светога царства ти и његовом сину монаху господину Сави молећи их да њихово двојица приме ове манастире као њихово власништво и по својој вољи их обједи-не у један Манастир као што постоје и други разнојезични манастири царства ти на овој гори царства твога, као што су иверски и амалфитански.“

У одлуци цара се тим поводом говори слично: „Сви се у једној жељи сло-

Свети Онуфрије и
Макарије, фреска
из Манастира
Милешеве



жише, да њих двојица бивши велики жупан монах господин Симеон и његов син господин Сава ова светилишта о свом трошку обнове, или боље рећи из темеља поново саграде и обједине у један манастир који би служио за примање оних из српског рода који монашки живот буду одабрали, баш као што на тој гори постоје манастири иверски и амалфитански, ослобођени од сваког старатељства па чак и власти прата те горе.“

Поред тога, руски манастир је посвећен светитељу што значи да је по рангу „нижи“ од оних који су посвећени Пресветој Богородици, што је случај са већином светогорских манастира. Тако Хиландар већ на самом почетку „одскаче“ као обитељ и по светом и убрајањем у „разнојезичне“ манастире. Десило се то и пре његовог проглашења царским Манастиром са посебним овлашћењима у односу на друге обитељи тог ранга.

Много шта су Доментијан и Теодосије прећутили о Сави, па би према њима испало да је он по преласку у велики грчки Манастир Ватопед „зaborавио“ руски Манастир који га је први примио, а то би било неповољно по Саву, познатог по својој добродетљи за скоро све манастире Свете Горе. Преко Милешеве, добијен је још један детаљ Савиног рада, који сведочи да преласком у Ватопед везе са Русима нису прекидане. Потом, русизми по српским рукописима, насталим у то време, сведоче да су српско-руске везе биле далеко живље него што се обично мисли. Затим, ту је и питање сличности милешевске слике са представом ових руских светитеља на руским иконама. Да ли је та сличност дошла само преко Савиног сећања и

памћења, или је ту пред мајсторима постојао већ готов извесни иконографски „предложак“?

О Савином доласку, боравку и монашењу у руском Манастиру говоре оба његова биографа. Прича је на први поглед једноставна, а деценијским понављањем кроз литературу постала је већ „уходана“. Тако Доментијан долазак Савин везује са Божјим деловањем: „Уведе га у Свету Гору своју и усели га у дом светог Пантелејмона у рушви манастир...“

Ту је по доласку војне потере, по слате по очевом налогу да га пронађе и врати кући, млади Раствко по једном замонашен, полујатно и на брезину, по другима ту је само пострижен да би монашење било обављено касније. Због разлика у сведочењу Доментијана и Теодосија овај део текста оцењен је као важан и од интереса чак и при изучавању односа Доментијана и Теодосија. Основни проблем је у томе што се казивање Доментијана у његова два списка разликује. У Житију Светога Саве (1253), монашење је извршено у Ватопеду, док према Житију Симеона (1264) од истог писца то је обављено у Русику. Стиче се утисак као да би Доментијан при неком новом писању друкчије поступио. У овој заједници Сава не остаје дugo. Пово-дом празника Благовештења Пресвете Богородице, позван је на славу Манастира Ватопеда, да би ту и остао.

Сразмерно кратак боравак Саве у руском Манастиру, вероватно је разлог да га брат Стефан у очевом Житију и не помиње. По њему, потера је од куће одбеглог Раствка пронашла у Ватопеду. Пошто он пише очево Житије, за њега је тај детаљ „споредан“ и можда га једностано није ни знао.

Ликовне представе Исуса Христа кроз историју уметности

Лице Месије (I)

гр Давор Цалаш

Сведоци смо да постоје веома разноврсне представе Христа од оних где се лик Спаситеља приказује у виду мушкарца са дугом тамном косом, брковима и брадом, до нежних, готово феминизираних представа мушкарца са плавом косом и очима. Често се и данас чује питање, које је понављано много пута и у прошлости: како је Исус заправо изгледао? Који приказ је веродостојан?

Када је Христов лик почeo да се приказује у уметности?

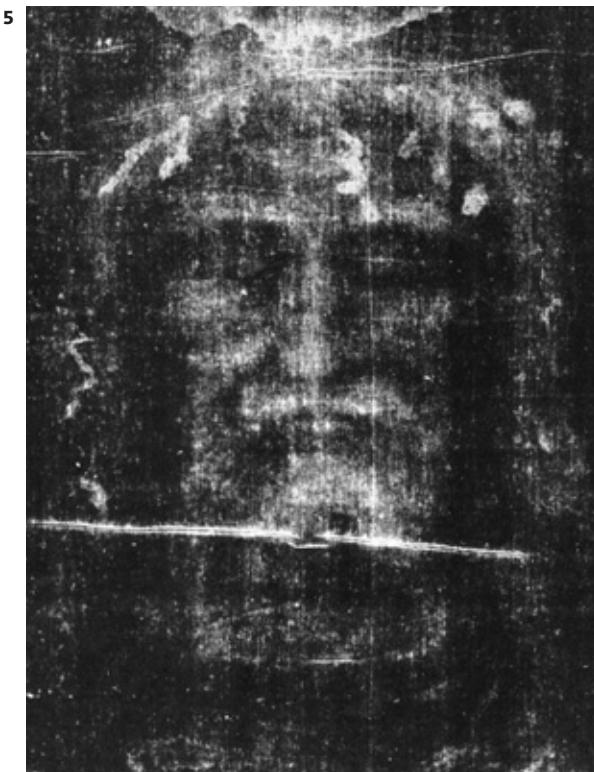


Ликовне представе Исуса Христа су широко распрострањене не практично на свим местима на којима живе хришћани, па и изван хришћанске и уопште западне цивилизације. Ту се не ради само о сликама унутар сакралних објеката (пре свега православних и римокатоличких), већ и о представама у популарној култури, медијима масовне комуникације и сл. Сведоци смо да постоје веома разноврсне представе Христа од оних где се лик Спаситеља приказује у виду мушкарца са дугом тамном косом, брковима и брадом, до нежних, готово феминизираних представа мушкарца са плавом косом и очима. Често се и данас чује питање, које је понављано много пута и у прошлости, како је Исус заправо изгледао? Који приказ је веродостојан? Када је Христов лик почeo да се приказује у уметности?

Међу најстарије (неспорне) приказе Христа спадају представе из хришћанских катакомби. Међутим, једна од најтипичнијих одлика ранохришћанске уметности је изразит симболизам а не тежња за реалистичким приказивањем. Најчешћи приказ у овом периоду је симбо-

личан приказ Христа као „Доброг пастира“ (сл. 1), који је очигледно заснован на јеванђелској параболи о добром пастиру. Христос се у ово време такође често приказује и као јагње (које је као невино принето на жртву ради људских греха), при чemu се обично слика и златан крст, симбол његове жртве и Васкресења. У првим вековима хришћанства можемо видети и утицаје античке уметности, пре свега у иконографским решењима композиција. Тако у једној гробници са почетка 4. века која се данас налази испод Цркве Св. Петра у Риму, сусрећемо приказ Христа који је иконографски сличан античким представама Хелиоса (сл. 2). Реч је о Христу као „истинитом“ или и „непобедивом сунцу“ (Sol Invictus). На овој представи видимо чак и сунчани диск који ће касније, у виду ореола, постати уобичајена представа на сликама светитеља.

У четвртом веку се већ јасно формира приказ Христа као мушкарца дуге косе и браде, коју ћемо често виђати касније у историји хришћанске уметности. Најбољи и вероватно најстарији очуван овакав пример је представа из Комодилиних катакомби (сл. 3).



На основу чега је, онда, формиран лик Христа уколико су најстарије представе удаљене неколико векова од новозаветних дешавања? Једно хришћанско предање нам говори о Св. апостолу Луки као првом Христовом портретисти, који је творац првих ликовних представа Спаситеља и Богородице, што је послужило каснијим сликарима као модел.

Постоје и друга црквена предања која настанак првих дводимензионалних представа Христа објашњавају тзв. „Нерукотвореним Образима“, односно сликама које нису настале људском руком. На хришћанском истоку се задржало сећање на пре свега два „нерукотворена образа“ – тзв. „Мандилион“ и „Керамидион“. Њихов настанак је објашњен у причи о краљу Авгвару из Едесе који је боловао од неизлечиве болести. Када је чуо за Месију који исцељује од свих болести послао је слуге да умоле Христа да дође и да га исцели, а ако није у могућности да дође тражио је од слуга да му барем донесу насликан Христов лик, верујући да ће га сâмо гледање Спаситељевог лица исцелити. Будући да се приближавао час његовог страда-

ња, Христос није могао поћи за Едесу или је затражио комад тканине коју је прислонио на своје лице. На тканини је остао Његов лик и та „нерукотворена“ слика је стигла болесном краљу који је након тога чудесно исцељен. Прича даље каже да је тај лик стајао на истакнутом месту у палати, као сведочанство чудесног до-гађаја. Када је после краљеве смрти запретила опасност да лик буде уништен, локални епископ је дао да се лик зазида како би био сачуван. Испред Светог Мандилиона је упаљено кандило и лик је зазидан опекама. Када су поново откривали „нерукотворени образ“ нашли су кандило које је још увек горело и Христов лик који је био пресликан на опеке које су штитиле Мандилион. Овај пресликани лик на опекама се назива „Керамидион“.

Познато је још једно предање о нерукотвореном образу, тзв. „Вероникином убрusu“. Прича каже да је на путу ка Голготи, приликом једног пада под тежином крста, Христу пришла Вероника која му је обрисала лице од крви и зноја. На убрusu којим је Спаситељево лице обрисано је остао Његов лик.

Ниједна од ових „нерукотворених“ представа није сачувана. И поред тога, оне су често биле мотив у историји уметности а сликају се и данас. Једна веома успешна савремена фреска, дело иконографа Горана Јовића, приказује Мандилион, следећи стапаја иконографска решења (сл. 4).

Једини Христов лик за који се тврди да је „нерукотворен“ а постоји и данас јесте тзв. „Торинско платно“ на коме се види не само лице већ и читаво Христово тело. Обрис је према предању остао утиснут на платно којим је Спаситељево тело обмотано након скидања са крста (сл. 5).

У православној иконографији развијено је неколико типских представа Христа од којих су најчешће представе „Емануила“ и „Пантократора“. Прва приказује „голобрадог Христа“ односно Христа као дете, док је друга представа „Христа Свездружитеља“ (Пантократора) у виду одраслог мушкарца, са дугом тамном косом, брадом и брковима, која се ослања на већ описанти тип из четвртог века. Врхунац овакве сликарске представе Спаситеља налазимо у тринаестовековој хиландарској икони Христа, која је постала „икона“ православне

1 Добри Пастир, фреска у катакомбама Св. Калиста, 2-3. век

2 Христос као Хелиос, маузолеј М, ватиканске некрополе, 3. век

3 Христос Алфа и Омега, Комодилине катакомбе, 4. век

4 Нерукотворени Образ, аутора Горана Јовића, 2010.

5 Торинско платно, детаљ.



У прилици смо да видимо значајне стилске осцилације у приказима Спаситеља, како у различитим историјским периодима, тако и у различитим деловима света.

иконографије и својеврсна „Мона Лиза“ целокупног византијског сликарства (сл. 6). Христос је на иконама по правилу одевен у антички „хитон“ и „химатион“, односно доњу и горњу хаљину. Одећа која непосредно покрива Христово тело се обично слика црвеном бојом, што симболизује Христову божанску природу, док је „горња“ хаљина тамније, зелене или плаве боје, симболишући Христову људску природу. Изузетак од овог правила су друге специфичне представе Христа, попут „Христа великог Архијереја“, на којој се Христос слика обучен у архијерејску одећу (сл. 7). Постоје и бројне друге варијације на тему приказа Христа, које су углавном везане за специфичности појединачних јеванђелских прича или теолошких тема (нпр. Вазнесења, Силаска у ад и др.).

Осим разноврсних иконографских представа у прилици смо да видимо и

значајне стилске осцилације у приказима Спаситеља, како у различитим историјским периодима, тако и у различитим деловима света. На пример, у односу на представе Христа које познајемо из византијских епоха македонске, комнинске или палеолошке династије, сликарство Грузије показује веома различите тенденције. У овом сликарству се сусрећемо са наглашеним графизмом и тежњом ка стилизацији лица (сл. 8). Још већу разлику у стилу можемо приметити на коптским иконама, на којима су представе су изразито декоративне, често са веома наглашеним контрастима, контурама и непропорционалним фигурама (сл. 9). Наивизам ових представа им даје необичну свежину, преносећи, барем донекле, и интензитет религиозног доживљаја.

У раном средњем веку на Западу Европе срећемо и специфичан „вар-

10



12



11



13



- 6 Христос Пантократор, Хиландар, 13. век.
- 7 Христос Велики Архијереј, 14. век.
- 8 Христос Спаситељ, Грузија, 12-13. век.
- 9 Христос и Мена, Египат, око 550.
- 10 Христос на трону, књишка илуминација из *The Book of Kells*, око 800.
- 11 *Rottgen Pieta*, 14. век.
- 12 Кадар из филма Страдање Исусово Мела Гибсона, 2004.
- 13 Страшни суд (детаљ), Микеланђело Буонароти, 1537-1541.

варски“ стил, који своје порекло дујује традиционалној уметности појединых племена. Многи народи су, након прихватања хришћанства, покушали да садржај нове вере изразе кроз традиционалне визуелне форме и искуство народне уметности. У том смислу нарочито је занимљива древна ирска уметност. У тзв. „Келској књизи“ (*The Book of Kells*) која је настала око 800. године, налазимо веома богато осликане минијатуре, међу којима и представе Христа (сл. 10). Ова уметност се одликује изразитом орнаменталношћу, наивношћу израза и богатством боја.

Занимљиве иновације у начину приказивања Спаситељевог лика налазимо и у готској уметности, како у сликарству тако и у скулптури. Пример „Пијете Ротген“ (*Rottgen Pieta*) са почетка четрнаестог века нам на

најбољи начин сведочи о тенденцијама ове уметности (сл. 11). Приказ је веома драматичан. Намера је да се на убедљив и потресан начин представи реализам Христових страдања, како би се верник могао идентификовати са њима и схватити величину Христове жртве. Верник је такође позван да следи Христа и у страдању, чиме донекле и сам може постати сличан Христу (*Imitatio Christi*). У том смислу је и Мел Гибсонова интерпретација страдања Христовог из 2004. године, далеки одјек ове поетике и иконографске замисли (сл. 12).

За разлику од оваквог патоса готске уметности, у епохи ренесансне долази до својеврсне „натурализације“ религијских представа, па самим тим и Христовог лика, који више не следи средњовековне узоре. Веома често

ренесансним уметницима позирају модели за поједине композиције, и то не само световног већ и сакралног карактера. Човеково тело постаје предмет истраживања, што се одражава и на саму уметност, која тежи да тело прикаже подражавајући како реалну анатомију тела, са свим његовим недостацима, тако и ону идеалну. Тело такође постаје начин да се илуструју идеје неоплатонистичких учења у Италији овог доба, кроз која је учињен покушај да се обједине поједини аспекти античке философије са библијском традицијом. Микеланђело је један од уметника који на најбољи начин одражава оваква стремљења свог доба. На чувеној слици „Страшни суд“ из Сикстинске капеле у Ватикану, видимо атлетски приказ Христа као Страшног судије (сл. 13).

(наставак у идућем броју)

Из историје црквеног библиотекарства

Приватне библиотеке код Срба у средњем веку

проф. др Гордана Стокић Симончић

Библиотеке средњег века нису, према нашим критеријумима, библиотеке са масивним фондовима. Ни читаоци, који наглас изговарају и прстом подвлаче прочитано, нису карактеристични за наше време.

Дворске, владарске, властеоске и друге приватне библиотеке, попут библиотека цара Константина II, Патријарха Фотија или његовог поштоваоца и ученика Ареата у Византији, нису биле непознате у средњовековној Србији. Покушаји типолошког одређења наводе на закључак да се, слично византијској и западно-европској средњовековној традицији, у српским земљама, јасно издвајала два типа библиотека: приватне и манастирске. У прву групу убрајају се дворске библиотеке, односно библиотечке збирке владара, властелина, касније и имућнијих грађана, док другој групи припадају збирке при црквама, манастирима и њиховим испосницама. Пад Деспотовине (1459) и турско ропство прекинули су најаву епохе хуманизма и ренесансе код Срба, која се огледала и у развоју једног броја приватних библиотека.

Немањићко доба

Владарска кућа Немањића није имала јединствену дворску библиотеку, коју су владари увећавали из генерације у генерацију. Штавише, није постојала ни престоница, стално владарско седиште, краљевски двор, у коме би се оваква библиотека могла развијати. Од најстаријег државног седишта у Расу, код Новог Пазара, чији је последњи помен у Вукановом јеванђељу 1202. године,

преко резиденцијалног комплекса краља Милутина, Пауни – Штимље – Сврчин – Неродимља, код Урошевца, царских дворова Душанових у Призрену и Скопљу, до главне резиденције кнеза Лазара у Крушевцу, премало је археолошких ископавања и писане грађе који могу пружити јасну и детаљну слику о дворском животу. Бурна времена испуњена ратним сукобима и честе промене резиденција, приликом којих је читав двор пратио владара и селио се из једног места у друго, само су неки од разлога који не погодују настанку библиотека. Ипак, и у таквим условима, у којима се књиге лакше губе, уништавају и пропадају него што се чувају, Немањићи су били велики њихови поклоници: наручиоци, читаоци и писци књига.

Немањин брат Мирослав и првенац Вukan наручиоци су две најстарије српске сачуване књиге, *Миро-слављевој* и *Вукановој јеванђељу*, а синови Стефан и Сава родоначелници су српске књижевности. Краљ Радослав био је теолошки образован и на грчком језику водио изванредно учену преписку са охридским Архиепископом Димитријем Хоматијаном, те је мало вероватно да није поседовао сопствену библиотеку. Из библиотеке његовог брата, краља Владислава, сачуван је један *Пролој*, писан у Манастиру Милешева 1263/64. године. Када Владислављева супруга,

краљица Белосава, и син жупан Деса, депонују своју имовину у Дубровнику, на попису је и 30 књига, међу којима четири јеванђеља са златним и сребрним рељефима на корицама и са украсима од драгог камења. По жељи краља Уроша I јеромонах Доментијан саставио је *Живој Св. Саве и Живој Св. Симеона*, а на двору Урошеве супруге Јелене радили су за њу бројни преписивачи књига. Биограф, Архиепископ Данило II, бележи да је израђене књиге, заједно са вредним иконама, краљица потом слала на поклон црквама у Италији. По њеној наредби је у Манастиру Милешева, 1294/95. године, преписан Савин *Номоканон*, а Архиепископ Данило II бележи и да је на своме двору у Брњацима, на горњем Ибру, организовала школу за девојке.

Цариградско детињство цара Душана и владање грчким језиком утицали су и на његов однос према књизи. Ђорђе Сп. Радојичић, у своме тексту *Српске библиотеке у средњем веку и у турско доба* (1954) износи један посредно добијени податак о томе. „Дубровачки историчар Саро Цријевић (1686-1759) однекуд зна да је цар Душан, после свога бављења у Дубровнику 1350. године, желео да ту под својим именом створи једну библиотеку, па је, за скупе новце, сакупио и послao многе латинске и грчке зборнике. Немамо никаквих вести о Душановом раду у томе сми-

1 Никольско јеванђеље
(око 1400. г.) – почетак
Јеванђеља по Јовану



слу у самој његовој држави.“ Књиге на грчком преписују се и за цареву супругу, царицу Јелену, која је имала сопствену библиотеку.

Доба Деспотовине

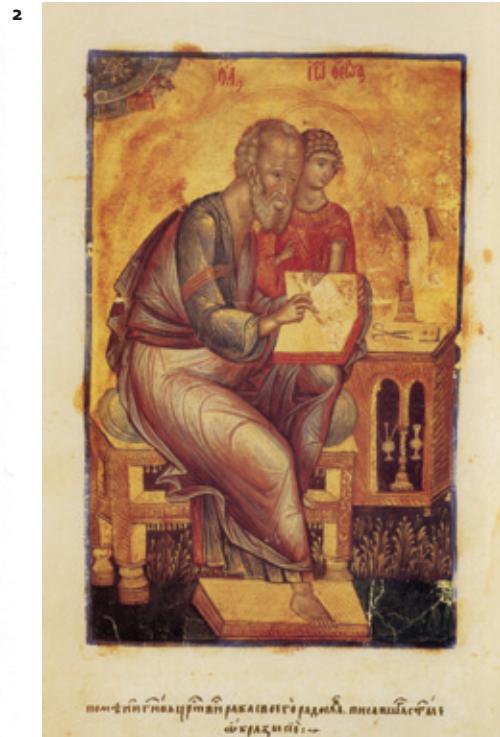
Судећи према расположивој грађи на двору деспота Стефана Лазаревића, у Београду је постојао прави култ учености и образовања. Сам деспот писао је и читao на српскословенском, преводио са грчког, а због интензивне комуникације коју је одржавао са европским и турским владарима, верује се да је латински и турски језик бар разумео. Савремени писци оставили су записи о његовом односу према књизи: монах Доситеј каже да се Деспот старао о преписивању књига и да их је волео као нико други од владара и великаша, а монах Григорије да се Деспот, премда владар и заповедник војске, о књигама старао као да никаквих других брига није имао. Ђорђе Трифуновић, у књизи *Деспој Стефан Лазаревић : књижевни радови* (1979), набраја 18 рукописа за које се поуздано зна да су преписани или преведени за деспота Стефана, те оне међу њима који имају својеврстан *ex libris*, као ознаку деспотовог власништва. Три, међу 18 књига, биле су изгледа, наручене као дар разним црквама, а за спасење душе. Остале сведоче о деспотовим књижевним интересовањима и биле су, највероватније, у његовом власништву. За-

пис: „Сија књига благочастваго господина деспота Стефана“ налази се на четири књиге (*Књига о царевима, Лествица Јована Лествичника, Тумачење Јеванђеља по Марку Теофилакта Охридског* и остatak од пет листова некадашњег *Минеја за мај*), и премда није исписан истом руком, јесте истим типом брзописа. Трифуновић допушта могућност да су, за деспотовог живота или непосредно након његове смрти, књиге биле пописане и *уједначено означене*. Другим речима, могуће је да су ови записи сведочанство о покушајима уређења библиотеке. Збирка, међутим, није сачувана као целина, него се делови рукописа и подаци о појединим књигама налазе расути на разним странама.

И сремски Бранковићи на сличан начин обележавали своје књиге, о чему сведочи неколико до нашег времена доспелих рукописа. Они су, већим делом, сачувани у фрушко-горском Манастиру Крушедолу, који су Бранковићи подигли 1502, а у коме се и данас налазе њихове мошти. Постоје назнаке да су одређени број књига они наследили од деспота Ђурђа Бранковића, који је у Смедереву имао богату рукописну збирку. Деспотови синови Гргор, Стефан и Лазар, били су познати као наручиоци књига, а Стефанова супруга Ангелина имала је своју библиотеку. Управо тој збирци припадале су и неколике књиге деспота Ђурђа Бранковића, као

што се, у наредној генерацији, неколико књига Лазара Бранковића, те супружника Ангелине и Стефана нашло у библиотеци њиховог сина Ђорђа, касније Архиепископа Максима. На основу оваквих података реално је претпоставити да се ради о наследној владарској библиотеци, којој је за основу послужила библиотека деспота Ђурђа. Попис књига у тој библиотеци није могуће реконструисати, али су се у њој, међу другим књигама, налазили минијатурама богато укraшени *Минхенски Џалашир*, *Историја Јустинијанових ратова* византijског историчара Прокопија и раскошно илуминирана угарска *Историја*, позната као *Сликана хроника*. Образовани деспот Ђурађ није, у своме односу према књизи, заостајао за деспотом Стефаном Лазаревићем, него је у истој мери окупљао добре писаре, старав се о квалитету преписа, али и о њиховом укraшавању. Његова библиотека у Смедереву морала је бити оштећена већ приликом првог турског разарања града, 1439. године, а поготову у време његовог коначног пада. Мањи број књига спасио је, по свој прилици, деспот Стефан Бранковић, те су на тај начин оне доспеле у посед деспотице Ангелине, а онда и Архиепископа Максима.

Приватне библиотеке имали су у својим кућама, такође, великаши из немањићке епохе и угледници из времена Деспотовине. Највише подата-



1 Свети Козма
Творац, припрате
Манастира Пиве,
1626 (цртеж А.
Сковран)

2 Радослављево је-
ванђеље, 1429. г.

ка сачувано је о збирци Которанина Николе де Архилуписа, који је водио латинску канцеларију српских деспота преко 20 година. Он је канцеларску службу отпочео на двору деспота Стефана Лазаревића у Београду, али је знатно дуже радио за деспота Ђурђа у Смедереву, где је стекао велики углед и богатство. Био је образован, одлично је знао латински и италијански језик, а као вешт преговарач учествовао је у дипломатским мисијама које је предузимао деспот Ђурађ. Никола де Архилупис живео је и умро у Смедереву, сасвим сигурно пре јула 1445. године, а у своме тестаменту, сачуваном у дубровачком архиву, оставио је драгоцене податке о збирци књига коју је имао у своме дому у Смедереву. Иако се у овом документу не налази потпуни списак текстова и не открива шта су садржали *multi libri* и ко су *molti dotori italiani*, део фонда је, ипак, наведен поименично: *Declamationes* говорника и књижевног историчара Марка Фабија Квинтилијана, *De consolatione philosophiae* филозофа Боеција, *De medicina* Константина Монаха, *Bellum Catilinae* и *Bellum Lugurthinum* Гаја Салустија Криспа, *Bucolica* Франческа Петарке, неименовани спис поznатог римског историчара Валерија Максима, *Свето писмо* и разни са-

стави теолошке садржине. Наведени наслови недвосмислено сведоче о библиотеци која је брижљиво употребљавана делима римских класика, са једне стране, и делима италијанских хуманиста, са друге. Њих је Никола де Архилупис могао доносити са својих путовања, као што се на тим путовањима, очито, и задојио идејама европског хуманизма. Колики је био дomet утицаја његових идеја у Смедереву не може се са сигурношћу рећи, али је мало вероватно да су оне остале непознате деспоту Ђурђу и члановима угледне дубровачке колоније у Смедереву. Напротив, чини се да су морале падати на плодно тле, које је својим подстицањем образовања, градског живота и грађанског сталежа, припремио још деспот Стефан Лазаревић.

Закључак

Библиотеке средњег века нису, према нашим критеријумима, библиотеке са масивним фондовима. Ни читаоци, који наглас изговарају и прстом подвлаче прочитано, нису карактеристични за наше време. Понајмање су нашем времену својствене рукописне књижне колекције са ограниченим приступом. У своме времену, међутим, оне су биле крупан цивилизацијски домет: сведочи-

ле су о постигнутом нивоу материјалне и духовне развијености друштва, у коме су писменост и књига имали сасвим одређено и изузетно место. Исто онако како су на богатству својих збирки књига reputацију градили манастири, тако су свој углед потврђивали краљеви, цареви, великаши и умни људи.

Није нам остала сачувана ликовна представа или опис ниједне српске средњовековне библиотеке. Како су српски деспоти, Стефан Лазаревић и Ђурађ Бранковић, чували своје књиге: у шкрињама или на полицама, управне или положене, заправо не знамо. Када је и ко добио идеју да их попише? Да ли је било библиотекара? Да ли је на тлу српских земаља било књига везаних ланцима за пультове? Да ли су се увек у ризницама чувале и књиге или је, можда, ипак било наменских простора? Да ли су инвентари књига заиста били изузетак? Сва нас ова питања враћају на проблем коришћења: историја библиотека не сведочи само о оснивачима, него о механизмима који формираним библиотекама обезбеђују (или не обезбеђују) трајање.

Аутор текста је професор на Кафедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду

Религиозност у Србији 2010.

Истраживање религиозности грађана Србије и њиховог става према процесу европских интеграција

прир. Андријана Младеновић, Хришћански културни центар, Centre for European Studies, Konrad-Adenauer-Stiftung, Београд 2011, 275 стр.

Ово социолошко истраживање је израз потребе да се, бар у некој мери, појасни место религије у садашњем друштву у Србији. Опредни ставови о положају Цркве и верских заједница и њиховој друштвеној улози, о утицају на политику, о броју (не)верујућих, често су засновани на непоузданим подацима или личним склоностима. Они имају за исход стереотипе који онемогућавају сагледавање стварности и правог стања, те често доприносе различитим злоупотребама. Из тих разлога, жеља приређивача ове студије била је да се емпиријски утврди „друштвена релевантност религије у Србији“. Циљ истраживања је био да се утврди типологија верника, мотиви њихове религиозности и доживљај вере, те о каквој се религиозности ради, као и однос према религиозним установама, став према европским интеграцијама, међурелигијском дијалогу, итд.

Теренско истраживање извршено је у другој половини 2010. године, на репрезентативном узорку (тј. додатном квотном узорку када су у питању исламска, јудаистичка, католичка и протестантска вероисповест) од укупно 1504 испитаника, на територији Србије, али без Косова и Метохије, због безбедносних разлога. Треба скренути пажњу да су истраживачи приликом образовања узорка наизазили на низ проблема (могућа осетљивост теме, удаљеност Пописа из 2002. на основу кога је припреман репрезентативни узорак, промена правног статуса појединачних места итд.).

Студија садржи радове који се баве теоријско-методолошким оквиром, шта је истраживано и који су показатељи узимани у обзир, те појашњавањем поступка испитивања. Уз то, резултате прате и анализе које се баве појединачним питањима обухваћеним истражи-



вањем (етничка и верска дистанца, верска настава, степен поверења грађана, екуменизам, међурелигијски дијалог, хришћанске вредности у политици) и оне садрже уводна или пропратна објашњења о обраћеној проблематици. У неким од тих радова се са правом поставља питање да ли сви верујући разумеју саму суштину своје вере, јер су се о неким од развијених учења изјаснили супротно (учење о рају и паклу 37%, вера у Вакрсење 39%). То отвара питање којим треба да се баве саме заједнице шта неког чини верником. Неки од истраживача закључују и да, иако је дошло до оживљавања религијског и црквеног, то ипак и „није тако непроблематична појава“. Из тих разлога је уцрковљење „тежак задатак“ јер су уз декларисану религиозност и веру у Бога, као обележје, присутни и „идејни синкретизам, аморфност религиозне свести, селективност веровања у догматске поставке хришћанства, односно црквености“.

У сваком случају, у питању је веома значајан и јединствено дело „које баца ново светло на питање о ставовима верника према многим друштвеним питањима или и схватању саме религије“.

Стога, иако је религиозност сложена појава, да би се објаснила бројевима и процентима, потребно је темељније проучити садржај ове студије и искористити за унапређење свакодневног деловања Цркве и побољшање свештеничког рада. Ово посебно из разлога што су уочени пропусти у познавању основних поступата вере, нарочито код оних који се изјашњавају као православни.

Књига ће користити и другим заинтересованим за приступ феномену религиозности без предрасуда или унапред готових закључака.

Данко Сиракинић

Митрополит Иларион Алфејев

Христос победитељ ада

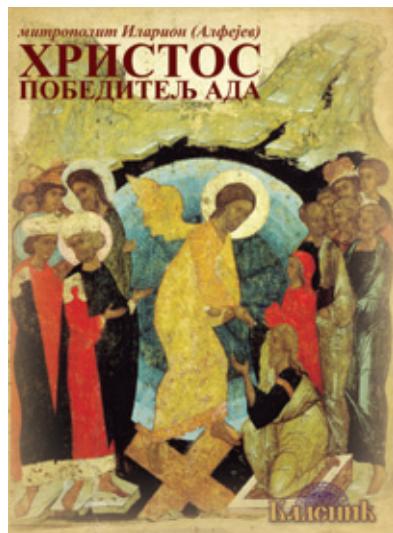
Каленић, Крагујевац 2010, 304 стр.; превела са руског језика Марија Дабетић

Митрополит Иларион Алфејев спада у најплодније и најзначајније савремене руске богослове. Поникао у окриљу Митрополита Калистоша Вера, под чијим вођством је и докторирао у Оксфорду 1995, његова богословска мисао се све више уобличавала преко таквих наслова попут *Тајне вере, Св. Симеон Нови Богослов и Православно йредање и Духовни мир св. Исака Сирина* – која представљају дела која су имала одјека у међународној богословској јавности.

Дело које је пред нама представља одговор на тему Христовог силаска у ад. Тема је актуелнија но икад, посебно од појаве демитологизације Јеванђеља – од стране Рудолфа Бултмана и либералне протестантске школе, али и схоластичког тумачења овог догађаја. Књига уствари представља компедијум светоотачке мисли од канонских јеванђеља па до богослужбених књига.

Ако се узме у обзир да се Христово вакрсење у православној традицији представља као Христов силазак у ад (стр. 7), онда се дâ закључити да овај догађај има посебну важност по хришћанство. Затим аутор испитује релевантне изворе који су битни за само уобличавање и тумачење овог догађаја; у првом поглављу обрађује новозаветне изворе (Јев. по Матеју, Дап и Прву посланицу ап. Петра), да би се затим усредсредио на апокрифну књижевност и ту првенствено дао акценат на Јеванђељу по Никодиму, како би поглавље довршио са хришћанском поезијом из II века, истичући посебну важност дела *О љасхи Св. Мелитона Сардског*, коју је извршило на каснију богослужбену традицију (стр. 31).

У другом поглављу је аутор обрадио светоотачку традицију од 2-8 века. Аутор је посебно обратио пажњу на помен о овом догађају у опусу Св.



Атанасија Великог, Кападокијаца (Св. Григорија Богослова, Григорија Ниског), Макаријевском корпусу, Св. Јована Дамаскина и код бл. Августина. Потом у трећем поглављу обрађује источно-хришћанску литургијску поезију од IV-VI века, где се осврну на класична дела Св. Јефрема Сирине и Св. Романа Слаткопојца, да би у четвртом поглављу анализирао богослужбену књижевност Православне Цркве; Октоих, Посни и Цветни триод. У епилогу аутор указује на теолошки значај догмата о Христовом силаску у ад. У додатку аутор даје одабране песме Св. Мелитона Сардског, Св. Јефрема Сирине, Св. Романа Слаткопојца и Св. Јосифа Песмописца.

Оно ка чemu је аутор тежио је да изнесе разне ставове који су у Цркви постојали, да би означио исправни патристички приступ који је временом истиснут а то је да је Христос опустошио ад и одатле извео све који су се тамо налазили (стр. 208), као и импликације по сотериологију – тиме се указује да је Христос уништио смрт, докле је схоластика усмерена ка учењу да је Христос оштетио ад и да је спасао само старозаветне праведнике.

Књига је вредан допринос у изношењу православног схватања силаска Христовог у ад. Тема је сигурно провокативна савременом читаоцу: стога је и потребан један одговор који ће му дати консензус православног предања – канонских новозаветних текстова, светоотачке мисли као и богослужбене поезије. Кроз пажљиву анализу аутор читаоцу пружа одговор који ће одгонетнути смисао овог догађаја пољудско спасење.

Славиша Косић

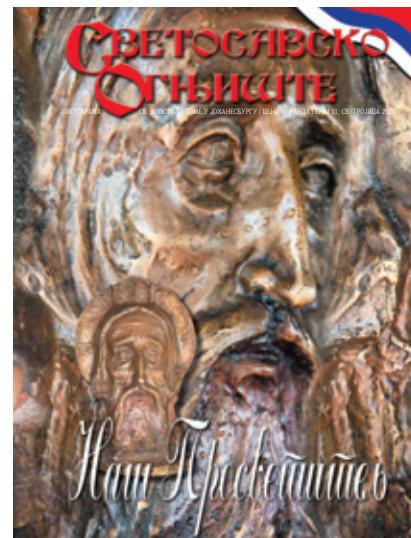
Изашао 11. број часописа јужноафричке парохије „Светосавско Огњиште“ – јун 2011. године (Педесетница – Духови)

Из штампе је изашао најновији, 11. број часописа јужноафричке парохије – „Светосавско Огњиште“. Светосавско Огњиште је једини српски православни часопис на афричком континенту и штампа се на српском језику и ћирилици. Поред мноштва фотографија, у овом издању (64 странице) се објављује и неколико текстова на енглеском језику.

„Светосавско Огњиште“ излази једном годишње и тако је осмишљен часопис да представља својеврсну личну карту Српске Православне Црквеног школске општине у Јоханесбургу и српске црквене заједнице у Африци. Све активности, догађаји и извештаји се презентују у нашем часопису. „Светосавско Огњиште“ долази до руку православних патријараха (српског и Александријског), архиепископа, митрополита и епископа, премијера, министара...

Ово најновије издање часописа је занимљив спој изузетно корисних духовних текстова, званичних писама и важних докумената, великог броја фотографија (највише из Африке), текстова са родољубивим, националним и историјским садржајем, текстова о актуелним дешавањима, важним посетама и благословеним догађајима у јоханезбуршкој Црквеног школској општини, мисионарским и хуманитарним активностима, српским школама (својеврсним пионирским и волонтерским подухватима) у Јужној Африци и Боцвани, интервјуа и репортажа, годишњих извештаја из српске православне јужноафричке парохије и пренетих текстова из других медија који су писали и објављивали текстове о Српској Православној парохији и заједници у Африци.

Између осталог у овом броју је објављено и писмо надлежног Александријског Архиепископа Серафима у коме се обраћа главном и одговорном уреднику оцу Пантелејмону (Јовановићу): „Драги оче Пантелејмо-



не, примили смо часопис који Ваша парохија тако посвећено издаје и честитамо Вама и Вашим парохијанима на уложеном труду у припреми и штампању овако одличног и успешног магазина...“

Велики и вредан подухват припремања и штампања српског православног часописа у Африци превазилази чак и границе афричког континента и српске заједнице у Африци, јер „Светосавско Огњиште“ радо читају и припадници других православних народа који живе у Африци (часопис садржи много бројне фотографије и један број текстова на енглеском језику), а такође га читају и припадници других народа у Јужној Африци те се и на тај начин промовише и представља Православна вера и српска традиција, историја и култура. „Светосавско Огњиште“ стиже и до читалаца у Србији, Црној Гори, Републици Српској, али и до читалачке публике – припадника српске дијаспоре у Америци, Аустралији и Западној Европи.

Током комплетног издавачког подухвата (припрема, рад, фотографије, дизајн, слог, прелом, прекуцавање и сакупљање текстова, пребаџивање у ћирилицу...), у Африци се остварују оне благословене речи: *Само слоја Србина сијасава, и још речи Светог пророка и Цара Давида: Како је добро и красно, кад сва браћа живе заједно.*

П. Ј.

КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић



УЈЕДИЊЕНИ АРАПСКИ ЕМИРАТИ Изграђена прва руска црква на Арабијском полуострву

У Шарци, УАЕ, на Вазнесење су куполе руске цркве посвећене Апостолу Филипу крунисане златним крстовима.

То је једина руска црква која је изграђена у Уједињеним Арапским Емирата и на читавом Арабијском полуострву, и једина грађевина на којој се налазе златни крстови, наводи се на сајту Московске Патријаршије.

Пет крстова и девет позлаћених звезда које су постављене на куполи Цркве изливени су у Русији према дизајну архитекте Јурија Кирса.

Крстове је освештао протопрезвитер руске православне парохије, отац Александар Заркешев.

Камен темељац ове Цркве је 9. септембра 2007. године освештао тада Митрополит а данас Патријарх московски и целе Русије Кирил.

Овај центар православне заједнице у Емирата изграђен је након личне уредбе владара Шарче, трећег по величини емирата у УАЕ, султана бин Мухамеда Ал-Касимија. Поред цркве се налази и троспратна зграда која представља културни и образовни центар Православне Цркве.

АМЕРИКА

Симпозион посвећен развоју православног хришћанства у Америци

Крајем септембра и почетком октобра текуће године на Универзитету у Принстону ће се одржати Симпозион на тему „Ходочасници и пионери: развој православног хришћанства у Америци 20. века“ [Pilgrims and Pioneers: The Growth of Orthodox Christianity in 20th Century America], који ће се бавити људима и покретима који су допринели том развоју. Пажња ће бити посебно усмерена на улогу мисионара, досељавања и обраћења, на појаву изучавања православног богословља на енглеском језику, као и на ан-

гажовање православних верника у грађанској и политичкој животу Америке.

Извор: <http://orthodoxhistory.org/symposium/>



КАЗАХСТАН

Конференција о православљу у Кини

У Алма Ати је крајем маја одржана конференција на тему „Православље на подручју Кине“ са благословом Митрополита астанског и казахстанског Александра. Једно од главних питања којима се бавила ова конференција биле су перспективе проповедања православља међу кинеском дијаспором као и проблеми Православне Цркве на подручју Кине. Посебна пажња је била посвећена пастирској бризи Митрополије казахстанске за православну заједницу у Сикјангу. Током конференције је представљен и албум „Православље у Кини“, као и монографија професора Владимира Датсишена „Историја руске црквене мисије у Кини“.

Учесници конференције су подржали иницијативу Митрополије казахстанске да се оснује форум на којем ће се разматрати проблеми и планови за православље у Кини. На конференцији је усвојен документ којим је изражена жеља да оваквих конференција буде и у будуће. Конференција је завршена Светом Литургијом у Цркви Вазнесења Христовог у Алма Ати.

РУМУНИЈА

Установчење Архиепископа Алба Јулије

По завршетку Литургије у Саборној Цркви у Алба Јулији, 5. јуна, Његово Високопреосвештенство Митрополит Андреј уставочио је новог Архиепископа Алба Јулије, Његово Преосвештенство Иринеја Попа, у присуству румунског Патријарха и великог броја јерараха, чланова Светог Синода Румунске Православне Цркве. Догађају су присуствовали многи званичници као и више хиљада верника. Румунски Патријарх је упутио честитке новом

Архиепископу и даровао му панагију, крст, као и дикирије и трикирије. Након церемоније уставочења, Архиепископ Иринеј се редом обратио присутнима испред Саборне Цркве благословивши их.

ТУРСКА

Обележено 550. година јерменске Патријаршије у Константинопољу

Јерменска Црква и јерменска заједница обележиле су крајем маја 550. годишњицу установљења јерменске Патријаршије у Константинопољу. Овој прослави годишњице су, поред многих верских вођа из иностранства, из Јерменије, Јерусалима и Немачке, присуствовале и духовне вође Грка и Сиријаца у Турској.

У исто време је група истамбулских Јермена одржала тихи протест против одлуке Владе да поред јерменског цариградског Патријарха, који је озбиљно болестан, постави још једног патријарха. Они наводе да би новог патријарха требало изабрати тек након смрти садашњег, а са протестима ће наставити и сваке следеће недеље, како кажу, све док Влада не промени своју одлуку.



Англиканци у борби против глади у свету

Англиканска Алијанса је покренула кампању којом се обраћа Групи 20 и афричким владама поводом овомесечних састанака у вези са проблемом глади који је добио светске размере.

Овом кампањом они желе да пруже подршку нарочито женама земљорадницама, али такође и позивају чланове Групе 20 да улажу у земљорадњу као и да сеоским земљорадницима омогуће излазак на тржиште.

Ова Алијанса, која је настала на иницијативу Архиепископа кантерберијског Рована Вилијамса, залаже се за развијање, помоћ и заштиту широм англиканске заједнице, која представља трећу по величини црквену заједницу на свету, и присутна је у више од 160 земаља света укључујући и 13 земаља из Групе 20.

Овог месеца ће се састати министри пољопривреде чланова Групе 20 како би размотрели решавање великог проблема глади у свету. Алијанса ће се обратити министрима земаља у којима је Англиканска Црква присутна. Такође ће се обратити и председницима афричких влада и позвати их да на свом састанку који ће се одржати крајем месеца размотре и питање глади у Африци.

ИНДИЈА

Завршено годишње заседање Сабора Сиријске Цркве

Почетком јуна је завршено редовно годишње заседање Светог Сабора древноисточне Сиријске Православне Цркве у Индији. Заседање је одржано у седишту Цркве у Индији, а њим је председавао Његово Високопреосвештенство католикос Василије Тома I. Сабор је трајао три дана.

Присуствовали су сви митрополити ове дохалкинодинске цркве. На заседањима су одобрене одлуке одбора који је задужен за оснивање више школе под покровитељством цркве, а од Патријарха Игнатија Заке, који столовје у Антиохији, затражена је дозвола да се поставе епископи у епархијама које су тренутно без епископа.

ЕГИПАТ

Коптска Црква пориче повлачење папе Шенуде у Америку

Египатска Коптска Православна Црква одбацила је извештаје које су објавили неки медији о наводном повлачењу коптског папе Шенуде у САД. У тим извештајима се наводи да се папа повукао у знак протеста против невоља са којима су се суочили Копти у Египту након револуције која се десила 25. јануара.

Коптски Епископ Марко, који је задужен за односе са јавношћу, саопштио је да се папа Шенуда тренутно налази у Америци, у болници у Охадији, на медицинском прегледу. Он је напустио Каиро 22. маја и требало је да се врати након 10 дана, али је непланирано дошло до тога да су потребне додатне провере његовог здравственог стања. Према речима Епископа Марка, папа Шенуда прати дешавања у Египту и вратиће се назад чим сви прегледи буду били завршени.



ИНДОНЕЗИЈА

Православна мисија у Манадоу

У Индонезији, у држави чија је популација већим делом муслиманске вероисповести, отац Јован Бамбанг већ годинама проповеда православно хришћанство у крајевима до којих оно до данас није допирало. И сам обраћеник из муслиманске вероисповести, отац Јован је почетком месеца у граду Манадо, главном граду провинције Северни Сулавеси, крстио шест особа. У читавој Индонезији данас има три до четири хиљаде православних верника. У многим случајевима један свештеник опслужује неколико заједница, а неке заједнице су сасвим мале, броје мање од десет верника.

Отац Јован, заједно са осталим верницима који се старају о православној мисији у Источној Јави, планира да у тој области оснује православну богословију, издавачку кућу која би приближила православље локалном становништву, као и болници. У Манадоу је тренутно у изградњи православно обданиште за које је већ пријављено више од 50 деце.

РУСИЈА

Пет нових епархија у Московској Патријаршији

Свети Синод Руске Православне Цркве одобрио је реорганизацију своје канонске територије, по којој парохије, које се налазе на међусобној удаљености од 1000 километара, више неће бити у саставу исте епархије.

Ова одлука је донесена 31. маја на заседању Светог Синода којим је председавао руски Патријарх Кирил. Према неким аналитичарима оваква нова организација ће за циљ имати побољшавање локалне црквене администрације. „Морамо да донесемо важне одлуке у вези са реорганизацијом одређених епархија“, рекао је Патријарх на почетку заседања Синода,

„морамо да размотримо кораке које треба да предузмемо како би живот Цркве у многим областима био интензивнији и у складу са смерницама Сабора епископа“. Реструктуирање канонске територије је отпочело већ на претходном заседању Синода, у марта, јер су тада на северном Кавказу установљене нове епархије.

„У Грчкој сваки град има свог епископа, док смо ми наследили структуру из совјетских времена, тако да се градови, који су и на хиљаду километара удаљени један од другог налазе у истој епархији, а парохијани чак и не знају ко им је епископ“, рекао је Владимир Вилигијански, управник одељења за штампу Московске Патријаршије, и додао: „Када буде смањена величина епархија биће лакше управљати њима“.

Руска Православна Црква, према подацима из 2010. године, има 164 епархије, 217 епископа, 30.675 парохија, 29.324 свештеника и 3.850 ђакона. Такође има и 805 манастира, 398 мушких и 407 женских.

АМЕРИКА

Парохија епископалне цркве прелази у Римокатоличку цркву

Парохија епископалне цркве у Мериленду ће бити прва парохија у Сједињеним Државама која ће се приклучити Римокатоличкој цркви у процесу обраћења који је покренуо папа Бенедикт XVI, изјавиле су вође и једне и друге цркве.

Ова парохија епископалне цркве у граду Бледенбургу ће потпasti под јурисдикцију вашингтонског римокатоличког кардинала Доналда Вурла, који тренутно организује Амерички ординаријат, односно националну бискупiju за чланове епископалне цркве који прелазе у римокатоличку веру.

Епископални бискуп Вашингтона, Џон Чејн, који је водећи либерал у својој деноминацији, изјавио је да је одобрио одлуку ове парохије и да ће тој заједница дозволити да врши богослужења у истој згради у којој су они то до сада чинили.

Епископална црква, која броји око 2 милиона чланова, америчко тело Англиканске заједнице, створила је метеж 2003. године када је први пут поставила хомосексуалца за бискупу. Епископални конзервативци су на то одговорили створивши Англиканску цркву Северне Америке која обухвата око 1000 заједница у Сједињеним Државама и Канади.

У ЕПАРХИЈИ ЖИЧКОЈ Слава града Чачка – Спасовдан

У радости празника Вазнесења Христовог град Чачак прославио је своју славу.

Вечерњим богослужењем у Спасовој цркви отпочело је свечано празновање овог радосног празника после кога је у Народном музеју уприличено предавање на тему: „Христова Црква у свету“. Предавач је био Архимандрит Арсеније (Главчић), постдипломац на Теолошком факултету у Солуну. У своме излагању, о. Арсеније нас је подсетио на целокупни домострој Спасења – од стварања света до Педесетнице, посебно истичући значај и смисао сваког Христовог празника.

Свечаним Литургијским сабрањем у Страсцимировој задужбини на сам дан празника, началствовао је Архимандрит Тихон (Ракићевић), игуман свештене Царске Лавре Манастира Студенице уз саслужење више свештенослужитеља наше Епархије.

По завршетку причешћа свештенослужитеља и верног народа уследила је Литија улицама града уз присуство градоначелника, полиције, представника градских културних институција, културноуметничких и спортских друштава и великог броја народа.

После вечерњег богослужења на Спасовдан, у Народном музеју у Чачку одржан је концерт Средње музичке школе у оквиру кога су подељене награде и прочитани најбољи радови литературног конкурса Црквене општине Чачка на тему Вазнесења Христовог.

Секретар Црквене општине Чачак
Владе Г. Кайларавић

У НОВОМ САДУ Изградња новог храма

На велику духовну радост житеља новосадског насеља Грбавица, Његово Преосвештенство Епископ бачки Господин др Иринеј, освештао је у петак, 3. јуна земљиште на којем ће се градити Црква Светих цара Константина и царице Јелене.

У име својих суграђана и присутних на овом сабрању, речима добродошлице Епископу се обратио председник Одбора за изградњу Храма, господин Војислав Гајић.

После чина освећења земљишта и благосиљања славског жита и колача, архијерејском беседом о равноапостолском делу цара Константина Владика Иринеј је поучио присутне у новосадском насељу Грбавица о значају овог великог празника, као и о значају изградње овог Храма. „Посебност ове личности је“, говорио је Владика Иринеј, „управо у томе што у историји људске цивилизације није остао упамћен као владар, и то владар који је у тако великој Империји, великој чак и за данашње појмове, владао и водио ратове, већ по својој моћи да сагледа, појми и схвати да постоји нешто више, нешто важније и дуготрајније од његове пролазне овоземаљске моћи. Колико је то велики подухват био, може се само замислити, јер не само да му је било тешко као људском бићу да то схвати, пред многобројним искушењима моћи и власти, већ и као нехришћанину. Зато се он одлучио на државни корак који је био потпуно супротан свим његовим претходницима у претходна три века.“



Иако све до цара Константина траје сурво гоњење хришћана, лишавање имовине, прогањање у далеке крајеве не би ли се искоренило хришћанство, он први у историји 313. године изричito и недвосмислено дарује слободу хришћанима. Он у граду Медиолама, како се тада звао Милано, потписује Декрет или Едикт, обзناњен касније на истоку, у Никомидији, на истоку Мале Азије, којим се хришћанима јемчи потпуна слобода вере. Он каже да од сада па надаље сваки грађанин може да верује како му срце жели. Није он као што се погрешно и примитивно мисли и понекад пласира у погрешним текстовима у нашим медијима заменио тезе, па гоњење незнабожаца против хришћана заменио гоњењем хришћана против пагана. Паганство је он оставио слободним. У том смислу он је претеча

данашње демократије, с тим што поводом верских слобода дух његовог Миланског едикта није још достигнут ни у Европи, а камоли у свету. Да баш свако слободно верује како жeli и организује се у складу са својом вером није само по себи разумљиво још ни сада у Европи која се дичи својим наводним слободама и људским правима. А у свету, не само у радикалним исламским режимима и другде, о томе не треба ни зборити, а камоли сањати. Он је дакле због тога Свети и Велики. Не зато што је био моћан владар успешан војсковођа или томе слично. Него што је учинио највише што се могло учинити у оквирима историје за плодну, несметану мисију Цркве у овом свету. Што је омогућио Цркви да не троши своју духовну снагу и животе својих верних на голи опстанак, већ да сву ту огромну снагу вере и љубави употреби на ширење Христове вере широм тада познатог света. И заиста од Константиновог времена па надаље хришћани који су још тада били само мањина у друштву постaju претежна већина и успевају да постану до дана данашњег водећа и највећа вера на овој Планети“, беседио је између остalog, Владика Иринеј окупљенима на Грбавици у Новом Саду.

Извор: Информативна служба
Епархије Бачке

УНИШУ

Међународни симпозијум византолога

Од 2001. године у Нишу се, већ традиционално, у оквиру прославе славе града – Св. Цара Константина – одржава Међународни научни скуп под називом „Ниш – Византија“. Овогодишњи скуп, са благословом Патријарха српског Иринеја, од 3-5. јуна је окупио научну елиту из целог света из области историје уметности, археологије, историје, богословља и књижевности из периода Византије. Под називом „Ниш – митриополис и царски град“, разговарало се о историји ранохришћанског периода Ниша, која је поткрепљена новим научним аргументима и у великој мери се разликује у односу на знања којим се располагало пре почетка одржавања научног симпозијума од 2002. године, истакао је на отварању један од оснивача овог научног сим-

позијума др Миша Ракоција. Научни скуп византолога „Ниш и Византија“ налази се, по значају, на четвртом месту на листи коју је сачинио Универзитет у Харварду. Почев од 2002. године, на симпозијуму је до сада учествовало више од 400 научника, иза којих је остало и одштампано осам зборника радова са око 4.000 страница.

У БЕОГРАДУ

Конкурс: „Свети цар Константин и царица Јелена“

На дан Светог цара Константина и царице Јелене, 3. јуна, у Свечаној сали Парохијског дома Храма Светог Саве, православни децији часопис „Светосавско звонце“ је окупило највредније и најталентованије ученике и њихове вероучитеље и професоре, како би примили заслужено освојена признања, које су освојили учествујући на конкурсима „Светосавског звонца“: „Свети цар Константин“ и „Свети цар Константин и његово време“. У име Његове Светости Патријарха српског Иринеја, скуп је благословио Преосвећени Епископ хвостански Г. Атанасије (Ракита) и у поздравној речи се захвалио учесницима конкурса на марљивости и сарадњи са „Светосавским звонцем“. Сви нарађени су добили пехаре, дипломе и књиге, а њихови професори, учитељи и вероучитељи захвалнице и пригодне књиге.

СОМБОРСКИ ФОРЕСТ ГАМП После Литургије истрачао полумаратон

Седамнаестогодишњи Сомборац Лазар Ришар постао је прави хит на друштвеној мрежи Фејсбук због необичног подвига који је учинио на 32. сомборском маратону. Како преносе сомборски медији, ни не знајући о чему се ради, прикључио се трци и без спортске опреме и воде, при температури од скоро 30 степени, у старим ципелама и панталонама истрачао полумаратон у дужини од 21,1 км. Лазар је једно од 11 деце из веома сиромашне сомборске породице која живи у кућици на Малом католичком гробљу. Завршио је само два разреда Специјалне основне школе „Вук Караџић“, има мање проблеме у говору,

уме да напише своје име штампаним ћириличним словима и да чита основне бројеве, и то је све што поседује од образовања. Храни се у Народној кухињи сомборског Црвеног крста, чешће је гладан него сит, а обувен је у старе, скоро распадајуће ципеле и обучен у стару, али чисту и уредну, одећу. Уз све то, Лазар је изузетно пристојан и васпитан младић, који редовно посећује сва богослужења у сомборској Светођурђевској цркви. Када је у недељу, 22. маја, након завршене Литургије изашао из Цркве, видео је да се на Тргу Светог Ђорђа у Сомбору нешто дешава. Није знао о чему је реч, али је пришао и узео такмичарски број за Трку задовољства, која се трчала у дужини од око два километра. Кренуо је када и остали тркачи, али је на рачвању, где су се раздвајале Трка задовољства и Полумаратон, кренуо за маратонцима. Трчао је у старим ципелама и панталонама, при температури од скоро 30 степени. Није стајао, није пio воде, није ни знао да може да је добије, и истрачао је за два часа и двадесет два минута полумаратон у дужини од 21,1 километра, на истинско запрепашћење и одушевљење осталих учесника, од којих су многима за овакву трку биле потребне шестомесечне припреме под надзором тренера, лекара, у најсавременијој опреми, и са прилично високим захтевима према организаторима. На питање како је успео да истрчи ову километражу, Лазар каже: „Бог ми је дао снаге“. Лазар Ришар је, како кажу у АРК „Сомаратон“, морални победник 32. сомборског маратона.



Лазар Ришар трчи полумаратон

КОСОВО И МЕТОХИЈА Прослава Светог Јована Владимира

У Манастиру Црна Река свечано је прослављен празник Св. Јована Владимира коме је посвећена манастирска капела. Св. Литургију служио је Епископ рашко-призренски Теодосије са свештенством Епархије. И овогодишња слава је била прилика да се у Црној Реки окуне поклонци и верници из свих крајева Србије. Након Св. Литургије Епископ Теодосије је благословио и преломио славски колач са игуманом Манастира Црне Реке протосинђелом Јованом.

Будући да се приближава празник Св. Петра Коришког (18. јун), заштитника црноречке обитељи, чије Свете мошти почивају у црноречкој пештери, Владика Теодосије је обавестио присутне да ће ове године бити извршено и пресвлачење моштију Светитеља и да ће то бити још једна прилика да се верници окуне у црноречкој Светињи и прославе овог великог угодника Божијег.

Извор: Епархија рашко-призренска

МАНАСТИР ЂЕЛИЈЕ Дан оца Јустина 15 јун 2011. г

У данима Свете Педесетнице прославили смо и „живу књигу Духа“ преподобног Јустина Новог Ђелијског. У



Манастиру Ђелије, Светој обитељи у којој је овај угодник Божији провео последњих тридесет година свог ово-

земаљског живота и одакле се преселио у Царство небеско, у Литургијском сабрању прослављен је његов новоустановљени празник и Трећи дан Педесетнице.

Литургијским сабрањем началствовао је Епископ жички Г. Хризостом, коме су саслуживали епископи: осечко-пољски и барањски Лукијан, рашко-призренски Теодосије, умировљени Епископ захумско-херцеговачки Атанасије, свештенство Митрополије црногорско-приморске, Митрополије београдско-карловачке, Епархије ваљевске, Охридске Архиепископије, Грчке Православне Цркве и Свете Горе Атонске. У литургијском сабрању учествовао је велики број монаха и монахиња наше Цркве из Митрополије црногорско-приморске и епархија: захумско-херцеговачке, рашко-призренске, шабачке, жичке, шумадијске и ваљевске, као и велики број верника из свих крајева српских земаља. Литургији је присуствовао и градоначелник града Ваљева г. Зоран Јаковљевић.

После прочитаног Јеванђеља народу Божијем обратио се Епископ жички Хризостом. У својој проповеди он је позвао све присутне да се помоле оцу Јустину да Цркву, која је много пута страдала у својој историји и која увек страда у овом свету, сачува од најновијих искушена која су је снашла овде у историји, а која овог пута не долазе од спољашњег непријатеља него су унутрашње духовне природе. Владика је захвалио свима присутним што су дошли на ово сабрање, а посебну захвалност је упутио домаћину Епархије ваљевске Епископу Милутину што га је позвао да на овај велики дан служи у овој Светој обитељи.

На крају Свете Литургије на грому оца Јустина пререзан је славски колач и освештано славско жито, а свима се обратио Епископ рашко-призренски Г. Теодосије који је говорио о значају личности и дела оца Јустина за цео хришћански свет. У току трпезе љубави коју је припремило сестринство Манастира Ђелије све присутне је поздравио Епископ ваљевски Г. Милутин пожелевши им добротошлицу и изразивши жељу да се до следеће године заврши нови Храм Светог Саве и да се сви окупимо у њему да прославимо оца Јустина Новог Ђелијског. Епископи су после Трпезе љубави посетили овај Храм који се гради по благослову и завештању оца Јустина.

ђакон Дејан Тријковић

Извор: Епархија ваљевска

У ЕПАРХИЈИ ЗАХУМСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКОЈ Обновљена светиња у Херцеговини

Његово Преосвештенство Владика захумскохерцеговачки и приморски Г. Григорије уз присуство више стотина вјерника служио је 5. јуна Свету Архијерејску Литургију и освјештао обновљену Цркву Светог цара Константина и царице Јелене у Слату код Невесиња.

У архиви Црквене општине Невесиње постоје подаци да је темеље Цркве у Слату 16. септембра 1935. године освештала отац Манојло Говедарица уз присуство 1500 вјерника, а да је њена градња трајала двије године. Ова светиња је била прилично оштећена те се у њену обнову кренуло 2009. године да би ових дана радови коначно били приведени крају. Огроман допринос обнови Храма дали су сами мјештани као и преко 700 појединача и установа.

Обраћајући се окупљеним вјерницима поздравном бесједом Владика Григорије је рекао: „Нека је благословен овај дар милости и љубави Божје и нека ово мјесто живи и цвјета као што је процвјетало Слађко Поље, нама је браћо и сестре данас Слава, а славимо великог цара Константина и никад се велики цар Константин не би славио да није он почeo да слави великога и јединога Светога цара, цара над царевима Исуса Христа.“

Молба за помоћ

Поштована господо, браћо и сестре,

Један од најстаријих и најлепших Манастира средњовековне Србије, који је у последња два века запостављен, јесте Манастир Св. Николаја, познат као Манастирак. Манастир се налази на пет километара од Рековца, у клисури покрај Мочилског потока ван главних комуникација. Припада области Левач, Епархији шумадијској. Постојећа манастирска Црква, посвећена Св. Николају потиче из 1804. године. Након вишегодишњег егзистирања као парохијске Цркве, Манастирак је септембра 2005. г. Његово Преосвештенство Г. Јован, Епископ шумадијски, вратио је у статус Манастира, што подразумева даљу бригу на уређењу манастирског комплекса.

Будући да је Манастир у оснивању, да у Манастиру није било монаштва, и да нема услова за боравак сестринства, молимо људе добре воље да помогну ову светињу новчано и материјално, колико до њих стоји, да ставимо објекат под кров.

Нека би Свети Николај увек био Ваш заштитник на свим животним путевима.

С благодарношћу и љубављу у Христу

Намесница Манастира
минахиња Теодора (Милојевић)

Новчану помоћ можете уплатити на ж. рачун Комерцијалне банке у Рековцу, број: 205-102372-74
Контакт телефон: 065/803-58-36

МАНТИЈЕ ПОНОВО У ПОНУДИ

Одличан квалитет, изузетна понуда!

Позовите 064/800-1322, информишите се одмах.



Још нових модела црквених одјеђи на нашем сајту!
Посетите www.amfia.rs



ЦРКВЕНА УМЕТНИЧКА
КРОЈАЧКА РАДИОНИЦА АМФИА

Ибарска 40, 37000 Крушевач

Лела Белушић, власник

037/491-138, 064/167-9082

Бранислав Јоцић, ПР

064/800-1322

е-мајл: informacije@amfia.rs

вебсајт: www.amfia.rs



ДОБРОЧИНСТВО

Београд, Добрињска 2
телефон/факс: 011/2687-416, 2686-445
dobrocinstvo@gmail.com
www.dobrocinstvo.spc.rs

ОДМОР У ПРЕДВОРјУ СВ. ГОРЕ
30. јун - 11. јул

ЛЕТЊА ДУХОВНА ШКОЛА
Св. Прохор Пчињски 06 - 13. август
Предавач акад. Владета Јеротић

СВЕТИЊЕ МОСКВЕ

25. август - 03. септембар

СВЕТИЊЕ УКРАЈИНЕ

27. август - 05. септембар

КРСТОВДАН У СВ. ЗЕМЉИ
25. септембар - 06. октобар

ОСТРОГ сваког викенда

АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ



ЛИГРАП Доо
34312 Белосавци, Топола
телефон/факс +381 34 6883 502
моб. +381 63 602 536
+381 65 8073 135
www.ligrap.com
e-mail: lvnicalligrap@yahoo.com



www.atvbl.com

ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА

електромоторни и
електромагнетни погон
програмирано и
дальниско укључивање

ЦРКВЕНИ САТОВИ
„GPS“ - сателитска синхронизација

063/ 315 841

MJ Општина Земун, И. Џанкара 9/29
Инжењеринг
www.mj.rs

СРБИЈА
национална ревија



ПРИНЦИП ПРЕС

11000 Београд, Цетињска 6; тел: +381 11 322 70 34; факс: +381 324 56 21
www.turistinfosrbija.com, www.nacionalnarevija.com



ПРАВОСЛАВНИ СРПСКИ АРХИЕПИСКОПИ И ПАТРИЈАРСИ (1219-2010)

Илустрисане биографије
свих поглавара Српске
православне цркве,
од Светог Саве до
патријарха Иринеја!
Изузетна књига!

Награда „Ступље“ (за неговање српске традиције
и православне духовности) на Међународном
сајму књига у Бањалуци.
20,6x20 cm, 216 страница



ЧУВАР СВЕТИХ ХУМКИ

Књига и филм о породици Михаиловић, која од
1927. у три генерације узастопно чува Српско
ратничко гробље у Солуну. Дирљива прича о
осамдесетогодишњем Ђорђу Михаиловићу,
који је чувар непрекидно од 1960. до данас!
Величанствена и страшна спрска епопеја
у Првом светском рату, Голгота и Ваксрас

Србије! Имена осам хиљада српских
ратника сахрањених на Зејтинлику!

20,6x20 cm, 288 страница



ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ ГОДИНЕ
Сајам књига -
Бањалука 2010.



Специјални попуст за читаоце „Православља“.
Позовите „Принцип Прес“!

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА - ЕПАРХИЈА НИШКА ППИП
НАЈВЕЋА И НАЈЈЕФТИНИЈА ПОНУДА
СВИХ ЦРКВЕНИХ ПРОИЗВОДА У СРБИЈИ

www.spc-ppip.org



Тел: (+381) 064 800 43 33 · 064 800 43 46

eparhijaniska@spc-ppip.org

НАРУЦБЕНИЦА

шифра претплатника
(попуњава служба претплате)

Претплаћујем се на
следеће часописе

(Означите жељени часопис и начин претплате)

Име и презиме наручиоца:

ПТТ број и град:

Адреса:

Држава, епархија:

Часопис	Годишња претплата		начин слања (важи за иностранство)
	Србија	и н о с т р а н с т в о	
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом
Светосавско звонце	690 динара	25 €	Обичном поштом
		30 € за Европу или 40 € ван Европе	Авионом
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом
Православни мисионар	500 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом

Наруџбеницу слати на адресу:

„Православље“ - Српска Патријаршија - Краља Петра Првог 5 - 11000 Београд - Србија

овде исећи